

Unutarnja diplomacija kompozitnog anžuvinskog kraljevstva

Maslač, Domagoj

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:502874>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-30**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Diplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni); smjer: nastavnički

Domagoj Maslač

**Unutarnja diplomacija kompozitnog anžuvinskog
kraljevstva**

Diplomski rad

Zadar, 2023.

Sveučilište u Zadru

Odjel za povijest

Diplomski sveučilišni studij povijesti (dvopredmetni); smjer: nastavnički

Unutarnja diplomacija kompozitnog anžuvinskog kraljevstva

Diplomski rad

Student/ica:

Domagoj Maslač

Mentor/ica:

Doc. dr. sc. Antun Nekić

Zadar, 2023.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Domagoj Maslač**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Unutarnja diplomacija kompozitnog anžuvinskog kraljevstva** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 23. listopada 2023.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Dar kao sredstvo razmjene i komunikacije.....	3
2.1. Dar u primitivnim društvima	3
2.2. Dar u srednjem vijeku	6
3. Diplomacija i darivanje u srednjem vijeku.....	12
3.1. Prijelaz iz srednjovjekovne u renesansnu diplomaciju	12
3.2. Dar u srednjovjekovnoj diplomaciji	17
4. Darovi u dubrovačkoj diplomaciji s anžuvinskim dvorom.....	19
4.1. Dubrovnik u 14. stoljeću	19
4.2. Dubrovačka diplomacija s anžuvinskim dvorom i uloga darivanja u toj diplomaciji	26
5. Zaključak	44
6. Literatura	47
6.1. Popis izdanja povijesnih izvora	47
6.2. Popis Literature	47
7. Sažetak	51
8. Summary	52

1. Uvod

Cilj je ovoga diplomskoga rada prikazati kako je dubrovačka diplomacija održavala kontakte s ugarskim dvorom, tj. sa svojim kraljem i kakvu su ulogu igrali darovi u toj diplomaciji. U radu će biti predstavljeno kako je funkcionirala ta diplomacija i pozabavit će se i time kako je Dubrovačka Republika vodila svoje diplomatske odnose i načinima na koji su postizali svoje diplomatske ciljeve. Kako bi se pravilno analizirala uloga darova u diplomaciji između Dubrovačke Republike i anžuvinskog dvora, u radu će biti napravljen i prikaz socioloških teorija o daru i kakvu je on ulogu igrao u primitivnim društvima i u srednjem vijeku.

Uzimajući u obzir da je glavni fokus ovoga rada komunikacija Dubrovačke komune s anžuvinskim dvorom, bavit će se razdobljem od 1358. godine, odnosno potpisivanja zadarskog mira i Višegradskog privilegija, pa sve do Žigmundovog preuzimanja kraljevske vlasti od kćeri kralja Ludovika I. Velikog, Marije Anževinac. Diplomatska komunikacija anžuvinskog dvora i Dubrovačke Republike, odvijala se putem slanja poslanika i kurira s pismima. Najčešće su Dubrovčani inicirali kontakt s dvorom kako bi tražili povlastice ili kako bi tražili savjet ili pomoć od anžuvinskog dvora. Naravno i Ludovik, a kasnije i Marija Anžuvinska, odnosno njena majka, ponekad su slali poslanike u Dubrovnik, ali to je najčešće bilo u svojstvu obavještanja Dubrovčana o zapovijedima i zahtjevima. U toj diplomatskoj komunikaciji važan je aspekt uporaba darova, koja je u ovom razdoblju, a i u onima koja su slijedila odigrala važnu ulogu u formiranju međusobnih odnosa Dubrovačke Republike i Ugarskog Kraljevstva.

Za ovaj je rad najvažnija bila literatura orijentirana na diplomaciju u općem smislu te riječi, na srednjovjekovnu diplomaciju, na dubrovačku diplomaciju i literatura koja se bavi sociološkom analizom uloge darova u pred modernim društvima. Od izvorne građe u radu se koriste objavljene zbirke odluka dubrovačkih vijeća. Od literature bih svakako istaknuo nekolicinu knjiga, odnosno knjigu Valentine Šoštarić, *Dubrovački poklisari: u potrazi za novim teritorijima*, koja donosi detaljan pregled dubrovačke diplomatske prakse, knjigu Marcela Maussa, *The Gift*, u kojoj on iznosi detaljnu sociološku analizu dara i njegovog shvaćanja u primitivnim društvima Polinezije i sjevernoameričkog kontinenta. Svakako valja istaknuti i knjigu Isabelle Lazzarini, *Communication & Conflict: Italian Diplomacy in the Early Renaissance, 1350-1520*, u kojoj nam nudi detaljan pregled razvoja talijanske diplomatske tradicije u razdoblju kasnog srednjeg vijeka, a između ostaloga se dotiče i uloge dara u talijanskoj diplomaciji.

Naravno osim knjiga vezanih uz diplomaciju, vrlo su važne knjige koje dobro pokrivaju povijesni period i geografsko područje kojim se ovaj rad bavi. Knjiga Zdenke Janeković Römer, *Višegradski ugovor: temelj Dubrovačke Republike*, nudi izvrstan pregled ulaska Dubrovačke Republike u okvir Anžuvinskog *archiregnuma* i pregled početka kontinuiranih diplomatskih odnosa Dubrovačke Republike s ugarskim dvorom. Dušanka Dinić-Knežević i njezina knjiga *Dubrovnik i Ugarska u srednjem veku*, daju kompletan pregled odnosa Dubrovačke Republike i Ugarskog dvora kroz srednji vijek, s fokusom na kasnom srednjem vijeku, a na kraju se svakako mora spomenuti i Milorad Medini, koji je u svojoj knjizi *Dubrovnik Gučetića*, napravio detaljan pregled dubrovačke povijesti u razdoblju kasnoga srednjeg vijeka, a posebnu pozornost obratio je na razdoblje obilježeno djelovanjem Marina Gučetića.

2. Dar kao sredstvo razmjene i komunikacije

2.1. Dar u primitivnim društvima

Kako bi se dar mogao analizirati kao diplomatsko sredstvo, važno prvo razjasniti što je dar i koja je bila njegova uloga kroz povijest. Najrelevantniji odgovor na to pitanje pokušali su dati antropolozi i sociolozi koji su analizirali funkciju dara u primitivnim društvima. Kada ljudi pomisle na darove, automatski im misli odlaze na današnji koncept dara, koji je u značajnoj mjeri obilježen današnjim načinom života i današnjim društvom, no da bi se moglo razumjeti kako je dar funkcionirao u predmodernim društvima, nužno je odvojiti moderno poimanje dara i shvatiti da te dvije stvari dijele naziv, ali se u značajnoj mjeri razlikuju u svome značenju.¹ Također treba naglasiti da je dar u predmodernim društvima zauzimao bitno važniju društvenu ulogu i predstavljao je jedan od primarnih načina razmjene dobara prije pojave razvijene trgovinske razmjene.

Svaki dar, odnosno čin poklanjanja, može se promatrati kao društvena interakcija koja ima najmanje tri sastavnice, a to su primatelj, darivatelj i dar, i ta je činjenica ostala ista kroz cijelu ljudsku povijest. Danas se darovi koriste kao način obilježavanja određenih važnijih događaja u životu ili se poklanjaju kada je osoba prešla neki važni životni prag, primjerice krštenje, rođendani, vjenčanja i tako dalje.² Bez obzira na to što se dar tretira kao nešto što ne iziskuje reciprocitet, društvo podrazumijeva da će se usluga uzvratiti.

Dio antropologa i etnologa, kao na primjer Bronislaw Malinowski, kategorizirali su darove u primitivnim društvima, kao darove bez obaveza i očekivanja reciprociteta i smatrali

¹ G. Algazi, 2003, 20.

² R. W. Belk, 1977, 10.

su takve darove tipičnima za primitivna društva.³ Marcel Mauss je u svome radu o darovima u primitivnim društvima ponudio potpuno drugačiju interpretaciju te društvene interakcije. On je kao neke od najistaknutijih značajki primitivnog darivanja naveo očekivanje reciprociteta i izraženi duhovni i natjecateljski karakter te interakcije. Kao što smo već naveli, očekivanje reciprociteta postoji i danas, ali je to puno manje izraženo, nego što je bilo u primitivnim društvima, kao što je dokazao Marcel Mauss. Zanimljiva je činjenica da očekivanje reciprociteta ne stvara pojedinac, nego je ono uvjetovano društvenim normama zajednice⁴, a u primitivnim je društvima nepoštivanje normi zajednice nosilo stvarne posljedice za pojedinca, poput gubitka časti ili gubitka statusa. Zbog toga je svaki dar predstavljao i ozbiljnu obavezu da se na taj dar odgovori recipročno.

Za svoju analizu dara i njegove društvene uloge u primitivnim društvima, Mauss je iskoristio običaj Potlatcha⁵ među sjevernoameričkim Indijancima koji su živjeli na obali Tihog oceana. Također je analizirao običaje razmjene darova unutar istog plemena i između plemena u Melaneziji i Polineziji. U svojim interpretacijama poklona u primitivnim društvima, Mauss je došao do zaključka kako je poklon zapravo samo površinski prezentiran kao neobavezna interakcija bez dubinskih interesa, ali je čin darivanja u svojoj srži bio napeta interakcija, jer je podrazumijevao obavezu davanja, obavezu primanja i obavezu recipročnog uzvratanja.⁶ Na primjeru *potlatcha* najbolje do izražaja dolazi natjecateljski karakter i uloga

³ M. Douglas u predgovoru M. Mauss, 1990, x.

⁴ M. Mauss, 1990, 6.

⁵ *Potlatch* je ceremonijalni događaj među sjevernoameričkim Indijancima, koji uključuje darivanje i uništavanje imovine kao simbol moći i prestiža sudionika u svečanosti.

⁶ M. Mauss, 1990, 7.

časti u procesu darivanja.⁷ U takvim društvima darivanje je bilo mjerilo snage pojedinca ili cijelog plemena, time se dokazivalo koliko je pojedinac bogat i moćan i koliko si može priuštiti. Primjeren odgovor na poklon, bio bi recimo poklon jednake ili još veće vrijednosti, u slučaju da u toj eskalaciji poklanjanja jedna strana ne vrati poklon, to bi se smatralo velikim gubitkom časti, a strana koja je zadnja dala vrijedniji poklon smatrala se pobjednikom u toj interakciji.⁸

Institucija darivanja nema isti oblik niti iste uloge u svim primitivnim društvima, ali koncept reciprociteta u utrošenom bogatstvu pojavljuje se u svim primjerima koje nam Mauss nudi i može se manifestirati na različite načine. Kao primjer ravnoteže i cikličkog karaktera darivanja Mauss je predočio običaj razmjene poklona u Polineziji, koji se zove *kula*. Razmjena dobara odvijala bi se tako da bi poglavica plemena od svojih podanika, Mauss ih čak naziva vazalima, prikupio višak stvari koje bi onda poklonio drugom poglavici. Darove koje bi dobio od tog poglavice u kasnijoj razmjeni, raspodjeljivao bi svojim vazalima kao naknadu za predmete, koje su mu vazali dali za potrebe razmjene i kao oblik nagrade za njihovu lojalnost.⁹ Treba napomenuti kako je interakcija darivanja, uz sva ostala tumačenja i osobitosti, bila i ostala jedan od najefektivnijih načina za uspostavljanje kontakata i za održavanje ranije uspostavljenih veza.¹⁰

Ono što je očigledno iz ovakvih poimanja darova, jest da je čin darivanja u primitivnim društvima bio izrazito spiritualne naravi i da ima važnu društvenu funkciju, kao

⁷ M. Mauss, 1990, 45.

⁸ M. Mauss, 1990, 47.

⁹ M. Mauss, 1990, 37.

¹⁰ A-J. A. Bijsterveld, 2001, 124.

mjerilo uspješnosti i kao način za održavanje kontakata i veza, zato što darivanje čvršće veže društvo.¹¹ Maussova teorija nudi nam prilično detaljnu analizu društvenog fenomena darova, ali moramo istaknuti kako je njegovo djelo pisano u razdoblju kada je tema darova dobila veliku pozornost od sociologa i antropologa, koji su tada pisali pod utjecajem velikih ekonomskih i društvenih promjena koje je zapadnjačko društvo prolazilo u tome razdoblju, zbog toga određene Maussove zaključke, koliko god bili korisni, moramo uzeti s dozom opreza imajući u vidu razdoblje u kojem je knjiga pisana.¹²

2.2. Dar u srednjem vijeku

Kao i u primitivnim društvima, u srednjem je vijeku dar imao veoma važnu društvenu ulogu. Darivanje je, uz razne daće, pljačkanje i ratni plijen, bilo jedan od glavnih načina prijenosa dobara u ranom srednjem vijeku. Darivali su se plemići ili kraljevi međusobno, darivale su se crkve, samostani i siromasi. Mnogobrojne daće su predstavljane kao darovi, a kmetovi su, praktično pod prisilom, morali darivati svoje plemiće prilikom vizitacija. Osim u smislu razmjene dobara, darovi su bili izrazito društveno važni jer su, isto kao i u ranijim razdobljima, služili kao društveno ljepilo. Oni su vezivali podanike i *familiarese*¹³ uz vladare, služili su kao način uspostave kontakta među vladarima i kao sredstvo osnaživanja već postojećih veza putem kontinuirane komunikacije i razmjene poklona, a u tome su kontekstu služili i kao sredstvo za sklapanje saveza. Uspostavom kontakta također dolazi do uspostavljanja širokih društvenih mreža, koje su imale velik utjecaj na politički život u

¹¹ P. J. Geary, 2003, 136. – Geary je u svome članku o Maussovoj teoriji naglasio taj aspekt dara, kao jedan od najvažnijih.

¹² B. Wagner-Hasel, 2003, 170.

¹³ *Familiarese* su članovi kraljevskoga ili plemićkoga dvora, koji najčešće nisu članovi uže obitelji svojih domaćina, ali su ljudi od povjerenja vezani uz svoga domaćina.

srednjem vijeku. Utjecaj darova u srednjovjekovnoj kulturi bio je toliko prisutan da se redovito pojavljuju kao topos u europskoj srednjovjekovnoj literaturi, u kojoj postoji cijeli niz priča s različitim interpretacijama darova prema tome jesu li dobri ili loši, i kako se pravilno trebaju davati i kome. Veoma važnu ulogu darovi su imali i u diplomaciji, gdje su služili kao sredstvo stvaranja pozitivnog ozračja diplomatskog kontakta, sredstvo podmićivanja i naravno kao sredstvo ukazivanja časti.

Društvena interakcija darivanja nema inherentnu vrijednost, nego ovisi o kontekstu i značenju koje je imala za aktere transakcije.¹⁴ Upravo zbog toga, ima mnoštvo različitih obilježja, koja utječući na kontekst darivanja utječu i na interpretaciju darivanja i mogu svojim rasponom znatno otežati pokušaje klasificiranja tih interakcija. Prvenstveno se ističe broj vanjskih obilježja, primjerice osobe ili institucije koje sudjeluju u toj interakciji, od najvišeg mogućeg društvenog ranga pa sve do najnižeg. Unutarnja obilježja te interakcije, kao na primjer namjena dara, označavanje ranga sudionika putem dara i kontekst u kojem se odvija darivanje, dodaju još jedan sloj toj interakciji. Sukladno tome, darivanje kao opći društveni fenomen u srednjem vijeku, ima znatan opseg obilježja, koja određuju značenje darivanja i utječu na percepciju sudionika interakcije. Zbog raspona obilježja dara i svega što se moglo smatrati darom u srednjem vijeku, granice između dara, transakcije, daća i drugih oblika davanja, u tome su razdoblju pomućene. Individualni kontekst pojedinačne interakcije darivanja bio je presudan pri određivanju njenog značenja. Bez obzira na prešutne društvene norme vezane uz darivanje, koje su naravno postojale i u srednjem vijeku, a ne samo u primitivnim društvima, darivanje nije jednoznačan proces koji se ne interpretira uvijek

¹⁴ G. Algazi, 2003, 10, B. Wagner-Hasel, 2003, 163.

jednako u svakoj prilici i od strane svih učesnika procesa.¹⁵ U srednjem je vijeku tanka granica između primjerenog i „dobrog“ poklona i „lošeg“ poklona, a zbog nejasnoća oko samog procesa često dolazi i do nesporazuma ili neslaganja.

Uloga dara se kontinuirano mijenjala od ranog srednjeg vijeka, pa sve do kasnog srednjeg vijeka. Paralelno s promjenom uloge u društvu, možemo reći da je u nekim aspektima društva dar djelomično izgubio svoju važnost, ali je usprkos tome ostao veoma važnim dijelom društva. U ranom srednjem vijeku dar je bio iznimno važan, pogotovo kada uzmemo u obzir kako u tome razdoblju ne postoji razvijena trgovina, a darivanje je pored pljačke jedan od najprisutnijih oblika razmjene dobara. Osim njegove ekonomske uloge, u tome kontekstu ističe se i njegova društvena uloga. S. D. White je u svome članku obradio darivanje kao agens društvenog kontakta među pojedincima. Prema Whiteu darivanje u tome razdoblju igra važnu ulogu kao društveno ljepilo među vladarima i njihovim podanicima i među vladarima međusobno. Ta funkcija dara omogućila je vladarima, koji nisu imali birokraciju i razvijene mehanizme centralne vlasti da na taj način, prikupljajući podršku sebi podređenih ljudi, održe svoju vlast, a tim putem dar ulazi u samu srž ranosrednjovjekovnog političkog sistema.¹⁶ Iako je takva uloga dara osobito izražena u ranom srednjem vijeku, takvi slučajevi javljaju se i u kasnom srednjem vijeku, gdje imamo primjer Burgundskog Vojvodstva, koja je bogata država, ali poprilično nestabilna i sastavljena od mnogih različitih entiteta, a koja se održala na okupu pomoć društvenih veza koje su darovi omogućavali i

¹⁵ G. Algazi, 2003, 11, 12.

¹⁶ Više o daru kao društvenom ljepilu između vladara i njegovim interpretacijama u srednjovjekovnom društvu može se pronaći u: S. D. White, 2003, 63-99.

poticali.¹⁷ Kontinuirana komunikacija i stvaranje novih društvenih veza pod okriljem darivanja, bili su ključni faktori u političkom i društvenom životu srednjega vijeka.

Povjesničari srednjeg vijeka uz ulogu dara kao društvenog ljepila, također kao jedno od najvažnijih svojstava ističu reciprocitet prisutan prilikom darivanja. Dar je morao sa sobom nositi obavezu recipročnog odgovora, na prvi pogled to možda izgleda netipično za dar, osobito iz današnje perspektive, ali kada dar ne bi bio recipročan, on ne bi mogao služiti kao sredstvo povezivanja. Reciprocitet u darivanju podrazumijevao je ponovno stupanje u kontakt i potencijalno daljnje održavanje toga kontakta. Bez obzira na to što je reciprocitet bio izrazito važna karakteristika dara, on se kada je to bilo moguće, prikrijavao jer se mogao krivo protumačiti. Dobar primjer toga je *miet*, odnosno dar koji društvo nije tumačilo kao dar, nego kao mito, a koji je u svome članku o srednjovjekovnom Baselu obradio Valentin Groebner. U svome članku Groebner je naglasio kako su tajni karakter pojedinih darova, a u manjoj mjeri i recipročnost, bili presudni za to da se oni percipiraju kao negativni.¹⁸ Sličnu situaciju vidimo i u Burgundiji gdje se darivanje namjerno odgađa, kako bi se prikrija veza između dva darivanja.¹⁹ Naglašeni reciprocitet pri darivanju u Burgundiji je vidljiv u gradskim registrima darova, gdje je zapisano da su poklanjani kako bi se osigurale buduće usluge primatelja.²⁰ Usprkos tome što je smatran lošim darom, *miet* i neki drugi oblici loših darova, bili su rašireni i važni za postizanje određenih ciljeva, a osobito se to ističe u

¹⁷ M. C. Howell, 2010, 187, 188., Više o ulozi darova u političkom sistemu Burgundije može se pronaći u: M. Damen, 2007, 233-249.

¹⁸ V. Groebner, 2003, 247-269. – U svome članku detaljno obrađuje kako se darovi mogu interpretirati i kako se njihovo značenje mijenja ovisno o kontekstu darivanja.

¹⁹ M. Damen, 2007, 236, 237.

²⁰ M. Damen, 2007, 242-244.

diplomaciji. Razvoj trgovine, za neke povjesničare, označava i razdoblje pada društvene važnosti dara i njegovo pomicanje prema marginama, ali s druge strane povjesničari poput Marthe C. Howell naglašavaju kako je upravo pojava trgovine omogućila da se dar još bolje profilira kao dar, a da njegova svojstva koja su se interpretirala negativno prijeđu u sferu trgovinske razmjene, pa je time dar postao „čišći“.²¹ Iz svih ranije navedenih primjera vidi se koje promjene je dar prolazio kroz srednji vijek i to pokazuje da je imao fluidan karakter, odnosno da u sebi nema inherentnu vrijednost, nego ga određuje kontekst i društvena percepcija. Upravo taj njegov neodređeni karakter, omogućio mu je da se nametne u raznim sferama društvenog kontakta i da preuzme ulogu jednog od ključnih faktora srednjovjekovnog života.

Okviri znanstvenog istraživanja darivanja u srednjem vijeku iznimno su široki. Zbog velike širine teme darivanja u srednjem vijeku, autori često promatraju darivanje unutar određenog konteksta i pritom ulaze u potankosti darivanja unutar uskih okvira. Usprkos uskim okvirima istraživanja, do izražaja često dolaze generalne tendencije koje prate darivanje u srednjem vijeku, a tu se najviše ističu reciprocitet i uloga dara kao društvenog ljepila. U svojim radovima o ulozi darova u srednjem vijeku, povjesničari se najčešće koriste kancelarijskim zapisima o darivanju koji se često pronalaze u gradovima ili kraljevskim kancelarijama. Osim kancelarijskim spisima povjesničari se također često koriste oporukama stanovnika gradova i crkvenim registrima poklona, pri analizi poklona koje primaju crkve, samostani i karitativne institucije. Srednjovjekovna literatura također se pokazala kao važan medij za istraživanje darova u ranom i razvijenom srednjem vijeku jer se u njoj mogu pronaći

²¹ M. C. Howell, 2010, 205-207.

srednjovjekovne interpretacije darivanja koje dobro ilustriraju kako je društvo percipiralo darivanje i na koji način su ocjenjivali darivanje ovisno o njegovom kontekstu.

Tendencije koje prate darivanje u srednjem vijeku i koje na taj način tvore kostur srednjovjekovnog darivanja u svakom kontekstu, bile su ključne za ovaj rad. Pomoću tih tendencija može se pobliže odrediti karakter darivanja ugarskog dvora od strane Dubrovnika, a također možemo dublje proniknuti u motivacije koje su pratile taj proces darivanja i kako su one utjecale na proces darivanja. Očekivanje reciprociteta često odlazi do izražaja pri darivanju kralja, zato što se darivanje kralja često poklapa sa zahtjevima Dubrovčana, a pri stvaranju odnosa s kraljem mogli smo vidjeti kako Dubrovčani koriste darove kako bi se približili kralju. Također treba navesti kako darivanje dolazi do izražaja i pri formiranju veza s kraljevim unutarnjim krugom, jer Dubrovčani na taj način traže saveznike na kraljevskom dvoru.

3. Diplomacija i darivanje u srednjem vijeku

3.1. Prijelaz iz srednjovjekovne u renesansnu diplomaciju

Srednjovjekovna diplomacija u mnogim je svojim karakteristikama prošla duboke promjene kroz cijelo razdoblje srednjeg vijeka, pa tako do izražaja dolaze velike razlike u ulozi, raširenosti i važnosti diplomacije u razdobljima ranog i kasnog srednjeg vijeka. U ranijim razdobljima diplomacija se najčešće odvija unutar okvira mirovnih pregovora, ili sličnih sporazuma i to često putem poslanika kralja, koji imaju vrlo male ovlasti ili nemaju nikakve ovlasti, nego samo služe kao „usta“ svoga gospodara. Poslanici su često ljudi, koji nisu profesionalni diplomati, nego pojedinci koji u danom trenutku ispunjavaju ulogu poslanika. Takvi poslanici nemaju niti približno bitnu ulogu kao poslanici kasnijih razdoblja, čiji posao je zahtijevao puno razvijeniji set vještina i koji su pored diplomatskih zadataka ispunjavali mnogobrojne druge zadaće. Nakon završetka poslanstva, poslanik bi se nastavio baviti svojom primarnom djelatnošću koja vrlo vjerojatno nema veze s diplomacijom. Tek u kasnijim razdobljima, ali ne naglom promjenom, nego postupnim promjenama dolazi do znatnijeg razvoja diplomatske službe, koja postaje sve profesionalnija i koja paralelno sa svojim razvojem uspostavlja diplomatski ritual, koji je diktirao kako se odvija komunikacija u diplomaciji.

Diplomatska povijest jedna je od konzervativnijih grana povijesne znanosti, a dosada najbitnija djela koja se bave korijenima moderne diplomacije bila su napisana početkom druge polovice 20. stoljeća od strane Donalda Quellera i Garretta Mattinglyja. Ova dva autora u svojim djelima iznose ideju kako je u kasnom srednjem vijeku, u razdoblju renesanse, pojavom institucije stalnog ambasadora i nakon mira u Lodiju 1454. godine, došlo do naglih promjena u odnosu na diplomaciju ranijih razdoblja i iznijeli su ideju kako upravo nakon

toga loma s prijašnjim razdobljem, vidimo razvoj nove diplomatske tradicije, koja predstavlja početnu fazu razvoja moderne diplomacije.²² Autorica Isabella Lazzarini sa svojom knjigom *Communication & Conflict*, koja je spomenuta u uvodu, nudi novu perspektivu o razvoju diplomacije u srednjem vijeku na primjeru talijanske diplomacije. Knjiga Isabelle Lazzarini korisna je za ovaj rad, jer iako se radi o drugačijem geografskom prostoru i drugim političkim okolnostima, evidentna je ekonomska i diplomatska povezanost Dubrovnika s talijanskim prostorom, a također je očigledna i sličnost dubrovačke diplomatske prakse s praksama talijanskih država. Svi elementi koji su kasnije postali sastavni dio renesansne diplomacije, postojali su i u srednjem vijeku, samo što su još bili u povojima i nisu bili objedinjeni unutar jednog sistema.²³

Italija je u tome razdoblju bila kolijevka promjena u diplomaciji i to nije slučajno, jer je Italija sa svojim osobitostima predstavljala idealan prostor za razvoj renesanse diplomacije, koja se nakon afirmiranja u Italiji proširila po ostatku Europe. Karakteristike talijanskog prostora koje se ističu kao glavni faktori, koji su omogućili razvoj renesansne diplomacije u Italiji su: politička rascjepkanost prostora, mogućnost komunikacija na lokalnom dijalektu i malen geografski prostor. Politička rascjepkanost prostora je osiguravala velik broj potencijalnih sudionika u diplomaciji, a time je došlo do stvaranja prave diplomatske mreže na prostoru Italije. Malen je geografski prostor omogućavao relativno brzu i kontinuiranu komunikaciju među diplomatskim akterima, a komunikacija na lokalnom dijalektu i zajedničke kulturne odlike su olakšavale diplomatsku komunikaciju i pomagale u izbjegavanju potencijalnih nesporazuma u komunikaciji. Ovi faktori, zajedno s činjenicom

²² J. Watkins, 2008, 2.

²³ I. Lazzarini, 2015, 4.

da su ratovi bili izrazito skupi i s ograničenim probicima, polako su gurali diplomaciju u prvi plan i poticali su talijanske države da svoje probleme pokušaju riješiti mirnim putem.²⁴

Zbog potrebe za kontinuiranom komunikacijom među talijanskim državama poslanici ostaju sve dulje u svojim poslanstvima i na taj način polako dolazi do razvoja uloge trajnog poslanika, koja je bila ključna za renesansnu diplomaciju. Sukladno s time da sve dulje vremena ostaju u poslanstvu, dolazi i do rasta njihovih odgovornosti, koje se sada šire i na prikupljanje relevantnih informacija i vijesti te na stvaranje lokalne mreže pouzdanika.²⁵ Važnost informacija u ovome periodu snažno dolazi do izražaja, zbog njihove mogućnosti da osiguraju prednost onima koji imaju kontrolu nad njima. Nove odgovornosti i dugo vrijeme boravka u poslanstvu stvorili su potrebu za profesionalnim ambasadorima, koji su se mogli nositi s rastućim potrebama diplomacije i koji nisu bili opterećeni potrebom da se čim prije vrate svojoj primarnoj djelatnosti.²⁶ Kako je potreba za profesionalnim ambasadorima rasla, tako su ambasadori aristokrati sve češće odlazili samo u kratka i ceremonijalna poslanstva, a ulogu dugotrajnih pregovora su preuzeli pojedinci koji su se isticali svojim oratorskim vještinama i *prudenzom*, razboritošću.²⁷ Treba navesti kako su u republikama poput Venecije i Dubrovnika, poslanici i dalje najčešće bili aristokrati.²⁸ Među promjenama koje je donijela profesionalizacija službe, treba navesti kako sada poslanik više nije samo surogat svoga vladara, koji uz njegovu dozvolu može pristati na neki dogovor ili koncesije, nego je on sada legitimni javni službenik sa svojim mandatom, koji ima svoje ovlasti na temelju kojih može

²⁴ I. Lazzarini, 2015, 4-6.

²⁵ D. Frigo, 2008, 18-20.

²⁶ I. Lazzarini, 2015, 125.

²⁷ D. Frigo, 2008, 23.

²⁸ D. Frigo, 2008, 20, I. Lazzarini, 127, 128, V. Šoštarić, 2021a, 33.

samostalno donositi odluke u pregovorima.²⁹ Pojava središnje državne kancelarije također je bila važna za profesionalizaciju diplomatske službe, jer su upravo kancelarije zajedno s diplomatima sudjelovale u procesima kontinuirane komunikacije. Zbog važnih informacija kojima je baratala, kancelarija je postojala sve važnija u procesu donošenja odluka. Kancelarije su također zaslužne i za standardizaciju izdavanja isprava i pisanja službenih pisama, pa su samim time doprinijeli i standardizaciji u diplomatskoj praksi.³⁰ Evidentno je kako se diplomacija u ovom razdoblju razvija jer postoji realna potreba, ali nije došlo do nagle promjene, nego je taj proces tekao polako, a kroz vrijeme diplomacija je dobivala sve veću i veću važnost na Apeninskom poluotoku i šire. Kao najbitniji aspekti nove diplomatske prakse, dolazi do izražaja potreba za kontrolom i manipulacijom informacijama, i kontinuirana i obilna komunikacija i pregovori.

Napretkom diplomacije i pojavom stalnih poslanika, nije došlo do nestanka starih poslanika, nego se njihova uloga samo još bolje integrira u novi sistem. I dalje postoje agenti, koji se bave neformalnom diplomacijom i tajnim poslovima u ime svoje vlade, a kada su u pitanju hitni slučajevi, vlade se i dalje oslanjaju na svoje trgovce, koji su često raspoređeni u svim važnijim mjestima i mogu postupati odmah po primanju uputa od države. Kao važne diplomatske aktere često pronalazimo i žene, a primarno se to odnosi na žene viših slojeva ili partnerice vladara. Lazzarini navodi primjere Bianche Marie Sforze, koja kao žena Maksimilijana I. stalno komunicira sa svojim ujakom milanskim vojvodom i funkcionira praktički kao trajni poslanik milanskog vojvode na habsburškom dvoru³¹, a također navodi

²⁹ I. Lazzarini, 2015, 34.

³⁰ I. Lazzarini, 2015, 51, 52.

³¹ I. Lazzarini, 2015, 123, 124.

primjer Barbare Brandeburške, koja je na dvoru Gonzaga u Mantovi, bila zadužena za komunikaciju s njemačkim državama u Svetom Rimskom Carstvu.³² Uloge žena u diplomaciji bili su svjesni i gradska vijeća burgundskih darova, kada su ih darivali kako bi one utjecala na svoje muževe.³³

Diplomacija ovoga razdoblja obilježena je čestom komunikacijom poslanika i njihovih domaćina. Prilikom te komunikacije, poslanici i vladari rade mnoštvo neobaveznih gesta, čija je namjena određivanje međusobnih odnosa između dvije strane i pokazivanje poštovanja. Te geste se primarno odnose na verbalne izraze, poput izraza poštovanja, pohvala i zahvala za primanje poslanstva, i na fizičke geste, kao na primjer položaj tijela, smještenost u prostoru u odnosu na domaćina itd. Konstantnim ponavljanjem tih fizičkih i verbalnih gesta, one prestaju biti neobavezne i postaju dio diplomatskog rituala, odnosno očekuje se da se one ponavljaju, a njihov potencijalni izostanak mogao je izazvati negativne reakcije.³⁴ Usprkos tome što su kasnije postale obavezne, te geste i dalje ne gube svoju simboličku moć i nepoštivanje tih gesti moglo je izazvati negativnu reakciju bilo koje strane u komunikaciji.³⁵ Važnosti praćenja rituala bile su svjesne i komisije koje su sastavljale upute za poslanstvo, pa su zato u svojim uputama često dodavali detaljne opise kako se točno poslanik mora ponašati. Diplomati se koriste fizičkim i verbalnim gestama, koje nisu dio rituala, ali također imaju svoju svrhu, a to je utjecanje na svoga domaćina, čini se kao da profesionalni poslanici

³² I. Lazzarini, 2015, 139.

³³ M. Damen, 2007, 242-244.

³⁴ V. Šoštarić, 2021a, 101, 102.

³⁵ S. Pequignot, 2012, 79.

ništa ne rade slučajno i svaka njihova gesta u sebi ima dublje značenje za njihove domaćine, a i za njih same.

3.2. Dar u srednjovjekovnoj diplomaciji

Darovi su sastavni dio diplomacije srednjega vijeka već od njenih početaka. Kao i u društvu, darivanje primarno služi kao način za otvaranje komunikacijskih kanala, naravno kako je napredovala diplomacija, tako se i uloga dara mijenjala i dobivala neka nova značenja. U renesansnoj diplomaciji dar je postao manje uobičajen, jer je razvojem koncepta „lošeg dara“, bio gledan „ispod oka“ od strane društva i zbog toga je teže opstajao na javnoj pozornici. Neke diplomatske interakcije u određenim dijelovima Europe i dalje su podrazumijevale razmjenu poklona, kao znak prihvatanja ugovorenog. Primjer toga je Burgundija u kojoj gradovi daruju prinčeva, kako bi potvrdili njihove ranije dogovore oko tributa i njihovih povlastica,³⁶ a Ančić u svome radu *Pojasevi i druge dragocjenosti u kasnosrednjovjekovnim obiteljskim riznicama*, navodi kako su splitski poslanici razmjenu poklona s bosanskim kraljem potvrdili predaju grada pod njegovu vlast.³⁷ Taj postupak je Ančić okarakterizirao kao klasičan primjer feudalne razmjene poklona prilikom „zadavanja vjere“ senioru. Darivanjem darova na dvoru pred svima i uz verbalne i fizičke geste koji simboliziraju ukazivanje časti, poslanici su stvarali kontekst darivanja, koji je bio društveno prihvaćen.

Darovi koji se daju domaćinima često su pomno birani, nije bilo nužno bitno da svaki dar bude luksuzan ili ima jako veliku vrijednost. Nekada je bilo bolje dati dar koji ima emocionalnu vrijednost za domaćina, jer cilj dara nije obogatiti domaćina, nego izazvati

³⁶ M. Damen, 2007, 248.

³⁷ M. Ančić, 1995, 155.

pozitivnu emocionalnu reakciju kod njega.³⁸ Prikladnim darovima su smatrani predmeti od plemenitih kovina, skupocjene tkanine, konji i tako dalje³⁹, a dar dan u novcu najčešće je bio povezivan s lošim darovima i često je smatran neprikladnim, pa je zato bio rezerviran za tajno darivanje.⁴⁰

Za razliku od javnog dara, tajni dar poklonjen onom koji ti je učinio uslugu, bio je izrazito čest, pogotovo između poslanika i ljudi koji su mu pomogli da izvrši svoj cilj. Izdaci za te darove su redovito bilježeni u troškovima poslanstva, koje su poslanici predavali na uvid svojim vlastima.⁴¹ Tajne darove susrećemo i na višim nivoima, primjerice kod ranije spomenutih švicarskih gradova, u kojima su javni službenici primali takozvane „penzije“ od stranih država u zamjenu za njihovu naklonost. Na novac se gledalo kao na neprimjereni javni poklon, zato što ga se povezivalo s korupcijom. Zbog toga se najčešće daje u tajnosti i redovito se daje ljudima najbližim kralju kako bi se osigurala njihova naklonost, što se zapravo savršeno uklapa u definiciju lošeg dara, odnosno mita. Ista stvar prakticira se diljem Europe i bez obzira na svoj neformalni karakter, čini velik dio darivanja unutar diplomatskog okvira.

³⁸ V. Šoštarić, 2021b, 76.

³⁹ M. Damen, 2007, 238, M. C. Howell, 2010, 163, 164.

⁴⁰ V. Šoštarić, 2021b, 91.

⁴¹ I. Lazzarini, 2015, 258.

4. Darovi u dubrovačkoj diplomaciji s anžuvinskim dvorom

4.1. Dubrovnik u 14. stoljeću

Prvu polovicu 14. stoljeća, Dubrovnik je započeo pod mletačkom vlašću koja je bez prekida trajala od početka 13. st. Od samog početka mletačke vlasti, Dubrovnik je za Veneciju bio jedan od najvažnijih posjeda na Jadranu zbog svoje prirodne pozicije na jadranskoj obali. Odnosi Mletačke Republike s Dubrovnikom promjenjivi su, a često dolazi i do sukoba među njima, osobito vezano uz prava Dubrovčana na samoupravu, a često i zbog trgovačkih prava. Ovakav rasplet događaja sasvim je logičan, jer Mletačka Republika nije htjela dopustiti Dubrovniku da se razvija do te mjere da može ugroziti mletačku supremaciju.⁴² Usprkos njihovim povremenim razmiricama, Mlečani su odigrali bitnu ulogu u formiranju organa samouprave u Dubrovniku. Oni su stvorili podjelu na Veliko vijeće, Malo vijeće i Vijeće umoljenih, a ta podjela je dodatno potaknula izdvajanja dubrovačke vlastele kao vladajućeg staleža u Dubrovniku, što se kasnije pokazalo ključnim za razvoj Dubrovnika kao aristokratske republike.⁴³

1301. godine na vlast u Ugarskoj i Hrvatskoj dolazi kralj Karlo Robert iz napuljske loze Anžuvina i započinje proces obnove kraljevske vlasti u svome kraljevstvu. Karlo Robert je 1342. godine umro bez da je uspio dovršiti svoj posao, zato jer je prostor Hrvatskog Kraljevstva južno od planine Gvozd i dalje samo nominalno priznavao vlast ugarskog kralja, a polusamostalni plemići su većinom bili u dobrim odnosima s Venecijom koja je kontrolirala

⁴² V. Foretić, 2019, 76,77. – Više o odnosima Mletačke Republike s Dubrovnikom, mogu se pronaći u poglavlju „Dubrovnik i Mleci od 1205. do 1358.“, str. 59-81.

⁴³ Z. Janeković Römer, 1999, 74.

dalmatinske gradove na obali.⁴⁴ Nakon što je naslijedio svoga oca, Ludovik I. odlučio je pokoriti te plemiće i staviti cijeli prostor svoga kraljevstva pod svoju vlast. Zadrani, koji su u tom razdoblju bili nezadovoljni mletačkom vlašću, odlučili su se pobuniti protiv Mlečana, u nadi da će im kralj Ludovik I., koji se tada nalazio u okolici Bihaća pomoći da se obrane od Mlečana. Ludovik I. se odazvao pozivu Zadrana, ali je njegova vojska doživjela težak poraz pod Zadrom, što je rezultiralo njegovim povlačenjem iz Dalmacije, a Zadar se nedugo nakon toga bio prisiljen predati.⁴⁵

Ludovik I. je tada bio prisiljen potpisati osmogodišnje primirje s Mlecima, a s obzirom na to da nije mogao prihvatiti činjenicu da Mlečani kontroliraju Dalmaciju, na koju je on polagao pravo kao kralj Hrvatske, on se cijelo razdoblje primirja pripremao za obnovu sukoba. Kada je primirje isteklo, Ludovik je napao Mlečane i nakon nešto manje od dvije godine rata, Mlečani su bili prisiljeni potpisati Zadarski mir, prema kojem su se morali odreći svih posjeda od Kvarnera do Drača, uključujući i Dubrovnik. Za razliku od prvog sukoba, u drugom sukobu su se odlučili čim manje miješati u sukob, pogotovo jer su shvatili u kojem se smjeru rat kreće. Na to je utjecala i tada dosta aktualna ugarska stranka u gradu, koja se polako krenula formirati kada je Ludovik počeo sve više učvršćivati svoju kontrolu nad dalmatinskim zaleđem.⁴⁶ Ugarska stranka u gradu se zalagala za to da se Mlečane zamijeni Ugarskim Kraljevstvom, jer su smatrali kako će kao ugarski podanici imati više slobode u trgovini i samoupravi, nego kao podanici Mlečana. Poslije potpisivanja Zadarskog mira, u Dubrovnik su ubrzo došli i ugarski poslanici, koji su tražili od Dubrovčana da se pokore

⁴⁴ Više o restauraciji kraljevske vlasti od strane Karla Roberta i njegovoj borbi s hrvatskim plemićima može se pronaći u: V. Klaić, *Povijest Hrvata II*, 1972, 49-57.

⁴⁵ Detaljniji opis sukoba može se pronaći u: V. Klaić, *Povijest Hrvata II*, 1972, str. 99-106.

⁴⁶ Z. Janeković Römer, 2003, 56-58.

kralju Ludoviku. Dubrovčani su odlučili da će poslati poslanike na pregovore Kralju Ludoviku u Višegrad, ali nisu imali namjeru samo priznati njegovu vlast, nego su planirali izvući čim više koncesija od kralja.

Dubrovčani su shvatili priznanje kraljevske vlasti jako ozbiljno i shvatili su kako je to jedinstvena prilika da pokušaju iskoristiti svoju poziciju da osiguraju maksimalne ustupke od kralja. U trenutku potpisivanja Zadarskog mira, Dubrovčani su već ispratili mletačkog kneza iz grada i izabrali su tri rektora između svojih građana. Rat je bio gotov, a Dubrovnik se nije nalazio niti pod vlašću Mletačke Republike, niti pod vlašću ugarskog kralja. Dubrovčani su podrazumijevali da se svakako moraju pokoriti kralju, ali su smatrali kako mogu pregovarati s kraljem o svojem novom položaju, jer zauzimanje Dubrovnika nije predstavljalo realan rasplet događaja.⁴⁷ Činjenica koja im je također išla u korist, je to da nikada ranije nisu bili pod vlašću ugarskih kraljeva, pa nisu morali uzimati u obzir nikakve ranije dogovore s Ugarskim Kraljevstvom, a s takvim stavom su došli i na pregovore s kraljem.⁴⁸

Dubrovčani su u svoje poslanstvo koje je išlo kralju, odabrali najsposobnije pojedince u gradu, ali prije toga su morali odrediti visoke globe za one koji neopravdano odbiju ići u poslanstvo, jer se dobar dio poslanika bojao upustiti u takav pothvat.⁴⁹ U poslanstvo su na kraju odabrani Ilija de Saracha (dubrovački nadbiskup), Petar de Ragnina, Ivan de Bona, Ivan Pavlov de Gondola i Ivan de Crieva. Dobili su stroge upute o tome što smiju prihvatiti i što ne smiju prihvatiti, a isto tako su dobili upute oko zahtjeva koje bi trebali uputiti kralju, a

⁴⁷ M. Medini, 1953, 63., Z. Janeković Römer, 2003, 71

⁴⁸ Z. Janeković Römer, 2003, 70.

⁴⁹ D. Dinić-Knežević, 1968, 17.

primarno su se odnosili na samoupravu, trgovačke povlastice i na zahtjeve za novim teritorijima. Dubrovačka vlastela bila je svjesna mogućnosti potkupljivanja, pa su zato odlučili da će prekoračenje danih ovlasti i primanje poklona od kralja kazniti smrću,⁵⁰ a isto tako zabranili su da se poslanici sastaju s kraljem nasamo kako bi izbjegli to da kralj utječe na njih pojedinačno.⁵¹ Kada su dubrovački poslanici stigli u Višegrad, ubrzo su shvatili kako je kralj težak pregovarač i kako ne namjerava puno popuštati u svojim pregovorima. Kralj je nastupao s pozicije kralja Dalmacije, koju je poistovjećivao s rimskom provincijom Dalmacijom, i zbog toga je smatrao kako su oni po pravu njegovi podanici.⁵² Na početku pregovora kralj je inzistirao na tome da se status Dubrovnika izjednači s onim drugih dalmatinskih gradova. Na inzistiranje dubrovačkih poslanika, kralj je ipak malo popustio i promijenio je neke stavke, pa je naveo kako knez, koji je morao biti ugarski podanik potvrđen od kralja, mora raditi prema uputama Malog vijeća, a isto tako im je dozvolio da trguju sa Srpskim Kraljevstvom i Mletačkom Republikom, čak i ako je Ugarska u ratu s njima. Poslanici više nisu imali izbora i morali su stati s pregovorima, ali i dalje nisu htjeli priznati privilegij, dok ga ne potvrdi Veliko vijeće u Dubrovniku. Kralj je poslao bosanskog biskupa Petra s privilegijem i svojim pismom u Dubrovnik i veliko vijeće je zajedno s rektorima prihvatilo Višegradski privilegij 18. 7. 1358. godine. Ovim činom Dubrovnik je postao sastavni dio Ludovikovog *archiregnuma*, a samim time i Hrvatskoga Kraljevstva.⁵³ Dubrovčani su preko svojih ljudi na Ludovikovom dvoru, primarno preko Marina Gučetića, uspjeli od kralja dobiti dopuštenje da sami biraju kneza bez da ga kralj potvrđuje i mogli su

⁵⁰ M. Medini, 1953,67., Z. Janeković Römer, 2003, 74.

⁵¹ Z. Janeković Römer, 2003, 72.

⁵² Z. Janeković Römer, 2003, 67.

⁵³ Z. Janeković Römer, 2003, 76-78.

odabrati koga žele, ali nije mogao biti neprijatelj kralja.⁵⁴ Ovim činom Dubrovčani su osigurali minimalno uplitanje ugarskoga kralja u svoju samoupravu, što se dugoročno pokazalo iznimno korisnim za Dubrovnik. Ulaskom u anžuvinski *archiregnum* za Dubrovnik počinje novo razdoblje, koje je usprkos formalnom podložništvu, obilježeno samostalnom politikom Dubrovačke Republike i periodom intenzivnog razvoja grada.

Idućih 27 godina vladavine Anžuvina, Dubrovčani su održavali dobre odnose s dvorom, osim u nekoliko navrata kada su ušli u razmirice s Ludovikom. Uzrokom razmirica gotovo uvijek je bio Marin Gučetić i njegova bliskost dvoru. Dubrovačku vlastelu plašila je činjenica da je Marin Gučetić toliko blizak s kraljem, jer su smatrali da bi uz kraljevu podršku mogao predstavljati opasnost za njihove novostečene slobode.⁵⁵ Nedugo nakon potpisivanja Zadarskog mira, Dubrovnik je ušao u sukob s Vojislavom Vojinovićem, koji je trajao od 1359. do 1362. godine. Vojislav Vojinović je kao gospodar Huma polagao pravo na Ston i Pelješac, koje je smatrao dijelom Huma, i htio ih je oduzeti Dubrovniku. Dubrovčani su pokušali svoje sporove riješiti s njime diplomatski, ali im to nije išlo od ruke. Tek nakon nekoliko godina rata, je uz vanjsku intervenciju srpskog cara Uroša i posrednom intervencijom kralja Ludovika došlo do mira.⁵⁶

Nakon desetljeća mira, Dubrovčani su se našli u trgovačkom i ratnom sukobu. Trgovački je sukob izbio s Mlečanima oko prava trgovaca u Dubrovniku i Veneciji, a u konačnici je rezultirao izbacivanjem dubrovačkih trgovaca iz Venecije i mletačkih trgovaca iz Dubrovnika. Venecija je bila iznimno važno tržište za Dubrovčane pa su oni taj sukob

⁵⁴ Z. Janeković Römer, 2003, 83.

⁵⁵ Z. Janeković Römer, 2003, 102,103.

⁵⁶ D. Dinić-Knežević, 1986, 26, 27.

podnosili puno teže od Mlečana, zbog čega su na kraju i tražili pomoć kralja Ludovika, koji je ovoga puta urgirao kod Mlečana za Dubrovčane i njegovim posredništvom je taj trgovački sukob okončan.⁵⁷ Ratni sukob, koji je također izbio početkom sedamdesetih godina 14. stoljeća, Dubrovčani su vodili sa srpskim županom Nikolom Altomanovićem i Kotoranima, s kojima su također bili u sukobi jer su htjeli iskoristiti rat Nikole Altomanovića i Dubrovnika kako bi srušili monopol Dubrovačke Republike na trgovinu solju. U ovome sukobu Dubrovčani su trpjeli velike gubitke, kao posljedice pustošenja od strane ljudi Nikole Altomanovića. Sukob je na kraju završen uz angažman bana Tvrtka, kneza Lazara i kralja Ludovika.⁵⁸

Zbog prava na otok Tenedos 1378. godine dolazi do rata između Venecije i Đenove, a kralj Ludovik I. se u taj rat uključuje kao saveznik Đenove. Kralj Ludovik opet je napao venecijansku *terrafermu*, a Dubrovnik je prema Višegradskom privilegiju bio dužan osigurati kralju galiju, što su i napravili pa tako njihova galija sudjeluje u ratnim djelatnostima zajedno s Đenovljanima.⁵⁹ Rat je završen mirom u Torinu 1381. godine, a godinu dana nakon završetka rata kralj Ludovik I. umire i u Ugarsko Kraljevstvo polako postaje sve nestabilnije.

Kralja Ludovika I. je naslijedila njegova kćer Marija Anžuvinska, ali u njezino ime vladala je njezina majka Elizabeta Kotromanić, s obzirom na to da je Marija imala samo 11 godina. Dubrovnik se odmah na početku zakleo na vjernost novim kraljicama, ali dobar dio ugarskoga i hrvatskoga plemstva, nije se slagao s time da kraljevstvom vladaju kraljice i htjeli su da kralj postane nećak Ludovika, Karlo Drački. Neprijateljski raspoloženo plemstvo

⁵⁷ D. Dinić Knežević, 1986, 31-34.

⁵⁸ V. Foretić, 2019, 154, 155.

⁵⁹ V. Foretić, 2019, 161.

polako se formiralo u jedan tabor od 1383. do 1385. godine, a u toj je godini na nagovor zagrebačkog biskupa Pavla Horvata, Karlo Drački, koji je tada bio napuljski kralj, došao u kraljevstvo kako bi preuzeo vlast. Karlo Drački je praktički bez otpora došao do Budima i okrunio se krunom svetog Stjepana.⁶⁰ Odmah nakon što se okrunio za kralja Dubrovčani su ga priznali kao svoga legitimnoga vladara, a to dobro ilustrira dubrovačku politiku lojalnosti kruni, a ne vladaru. Taj njihov stav je najviše došao do izražaja u narednoj etapi sukoba oko ugarske krune.

Ubrzo nakon krunidbe, pristaše kraljica su napale i smrtno ranile Karla Dračkog⁶¹, a kraljevska vlast je ponovno prešla u ruke kraljica.. Ovaj postupak doveo je do izbijanja građanskog rata između pristaša Karla Dračkog i dviju kraljica, a pristaše Karla Dračkog su novog kandidata za prijestolje našli u osobi Ladislava Napuljskog, Karlovog maloljetnog sina. Nekoliko mjeseci nakon toga, u okršaju kod Đakova, pristaše Karla Dračkog su zarobili kraljice i ubili veći dio njihovih pristaša, poput Nikole Gorjanskog. Zarobljene kraljice odvedene su u utvrdu Novigrad kod Zadra, a kraljica majka Elizabeta Kotromanić, tamo je umrla prirodnom smrću.⁶² 1387. godine Žigmund Luksemburški, muž Marije Anžuvinske, došao je u Ugarsku i krenuo je u Novigrad kako bi oslobodio kraljicu Mariju. Njeno oslobađanje je bilo uspješno, ali je rat još bio daleko od kraja. Cijelo to vrijeme, prema dokumentima dubrovačkih vijeća, vidimo kako su Dubrovčani na strani Marije i Žigmunda, iako su u potpunosti okruženi pristašama Ladislava Napuljskog. Dubrovčani ne sudjeluju vojno u sukobu, ali vidimo kako su u kontinuiranoj komunikaciji s Marijom i Žigmundom,

⁶⁰D. Dinić-Knežević, 1986, 44, 45.

⁶¹ M. Ančić, 2020, 385.

⁶² Ovu tezu dokazao je Mladen Ančić u svome radu *The Murder of Queen Elizabeth – A Case Study of the Late Medieval Political Propaganda*, koji je naveden na kraju rada u izvorima.

a i prilikom oslobođenja Marije iz zarobljeništva, oni nagrađuju kurire koji su im tu vijest donijeli i organiziraju proslavu njenog oslobođenja.⁶³ 1387. godine Žigmund je okrunjen za ugarskoga kralja i sva vlast u kraljevstvu polako prelazi u njegove ruke, tim činom je završeno razdoblje anžuvinske vlasti u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu.

Razdoblje 14. stoljeća je za Dubrovnik predstavljalo razdoblje velikih promjena. Nakon dvjestogodišnje mletačke vlasti Dubrovnik se oslobađa njihovog vrhovništva i postaje dijelom Ugarsko-Hrvatskog Kraljevstva. Iako je Dubrovnik nominalno priznavao vlast ugarskoga kralja, Dubrovčani sami kroje svoju politiku i ponašaju se kao gotovo nezavisna republika. Razdoblje anžuvinske vlasti obilježeno je povremenim nestabilnostima, ali je isto tako popraćeno razvojem Dubrovnika, njegove trgovine i razvojem dubrovačke samostalnosti, koja je sve više dolazila do izražaja slabljenjem ugarske središnje vlasti u Dalmaciji nakon smrti kralja Ludovika I. Usprkos povremenim nesuglasticama s krunom i dubrovačkim tendencijama da pokušaju ispuniti što manje svojih obaveza, a pritom izvući čim više koncesija, Dubrovčani su kroz cijelo to razdoblje bili lojalni subjekti. Upravo na tome primjeru vidimo kako su Dubrovčani vodili samostalnu politiku i kako je primarni cilj njihovog podložništva Ugarskoj, bilo osiguravanje ugarske zaštite i drugih potencijalnih povlastica koje su dolazile s time.

4.2. Dubrovačka diplomacija s anžuvinskim dvorom i uloga darivanja u toj diplomaciji

Dubrovačka je diplomacija u srednjem vijeku, obilježena svojom pripadnošću zapadnom kulturnom krugu i svojom povezanošću s talijanskim gradovima i njihovom

⁶³ D. Dinić-Knežević, 1986, 45, 46.

diplomatskom praksom. Od svih talijanskih država, najveći utjecaj na Dubrovnik i njegovu diplomatsku praksu imala je Mletačka Republika. Razlog tome je očit, uzimajući u obzir to da je Dubrovnik od početka 13. stoljeća pa sve do Zadarskog mira 1358. godine, bio dio Mletačke Republike. U tome su razdoblju Dubrovčani konstantno u kontaktu s mletačkim službenicima, prvenstveno sa svojim knezom, a dubrovačka vijeća nerijetko šalju poslanike u Veneciji. Bez obzira na to što su se oslonili na mletačku tradiciju u formaciji svoje diplomatske prakse, Dubrovčani su joj dali vlastiti oblik, zbog različitih potreba i zahtjeva mletačke i dubrovačke diplomacije.⁶⁴

Dubrovnik se dobro uklapa u tada još relativno nove diplomatske prakse renesansne diplomacije, što se vidi i iz odluka dubrovačkih vijeća, koje možemo pronaći u izvorima. Dubrovački diplomati ponekada dugo ostaju u poslanstvima, a često je to zato jer dobivaju naredbe da se ne vraćaju dok ne postignu svoj cilj. Takav način diplomacije, u kojoj država šalje poslanike znajući kako će biti dugo u poslanstvu, nalikuju na korijene pozicije trajnog poslanika. Treba naglasiti kako to ipak nije pozicija trajnog poslanika, jer oni ne ostaju na dvoru svoga domaćina i nakon što obave svoj zadatak, ali je evidentan trend produljivanja poslanstava. Jedno od takvih poslanstava je ono u koje su poslani Marin Gučetić i Lovre Vukasović, koji su na put u Ugarsku krenuli u rujnu,⁶⁵ a 15. prosinca iste godine u velikom vijeću donosi se odluka da im se pošalje još 1000 dukata, koji su im potrebni za poslanstvo.⁶⁶ Dakle evidentno je kako se tek tada nabavlja novac koji se će se poslati u Ugarsku, što bi značilo da su oni još neko vrijeme u Ugarskoj i da su tamo proveli minimalno četiri mjeseca.

⁶⁴ V. Šoštarić, 2021a, 29.

⁶⁵ *Monumenta Ragusina* II, 1882, 234.

⁶⁶ *Monumenta Ragusina*, II, 1882, 256.

Dubrovački poslanici su prilikom svojih poslanstava primali uputstva, koje najčešće sastavlja rektor zajedno s malim vijećem, a često se u toj proces uključuje i Vijeće umoljenih. Kada rektor zajedno s vijećnicima pripremi uputstvo, veliko vijeće ju mora potvrditi i to se redovito spominje u odlukama velikog vijeća pri pripremanju poslanstava. U uputstvu dubrovački poslanici dobivaju svoje zadatke koje moraju ispuniti, a također dobivaju i ograničenja svoga mandata. Prilikom slanja poslanstva kralju u Višegrad, poslanici su dobili i sindikat, odnosno pravo da obvežu općinu na poštivanje ugovora s kraljem, što pokazuje da su dubrovački poslanici, kao i ostali renesansni poslanici imali ovlasti samostalnog djelovanja, uz poštivanje granica istaknutih u uputstvima.⁶⁷

Dio dubrovačkih poslanika koji su dolazili na ugarski dvor, razvili su bliske odnose s kraljem. Među njima se najviše ističu Marin Gučetić, Lovro Vukasović i braća Petar i Andrija Gundulić. Marin Gučetić i Petar Gundulić su bili *familiari* kralja, a taj odnos je u srednjem vijeku podrazumijevao odanost *familiarsa* u zamjenu za zaštitu *seniora*, a Andrija Gundulić bio je *miles regalis*, odnosno kraljevski vitez, i imao je kaštel u Ugarskoj.⁶⁸ Ovakav odnos zorno prikazuje kako su oni bili u dobrim odnosima s kraljem i kako su osim Dubrovniku bili lojalni i kralju. Zbog toga su često dolazili u sukob s Dubrovnikom, zato što je to bilo suprotno načelima javne službe u Dubrovniku, jer su ona podrazumijevala da svaki službenik Dubrovnika, prije svega mora biti lojalan Dubrovniku, pa čak i na svoju štetu.⁶⁹ Bez obzira na bojazan dubrovačkih vlasti da bliski odnosi s kraljem otvaraju mogućnosti za prikupljanje prevelike moći u rukama tih poslanika, oni su se voljeli koristiti njihovim

⁶⁷ Z. Janeković Römer, 2003, 74.

⁶⁸ V. Šoštarić, 2022, 179.

⁶⁹ V. Šoštarić, 2022, 178, 179,

utjecajem na ugarskom dvoru, kako bi postigli svoje ciljeve. Kada se cijela situacija ponovno razmotri, vidi se kako je takav odnos bio koristan za sve. Za kralja je bilo važno da ima svoje ljude u svim dijelovima svojega kraljevstva, a isto tako su mu ti njegovi ljudi služili kao spona između Dubrovnika i središta države, poslanici su putem svoga odnosa s kraljem dobivali društveni prestiž, čast i imali su ekonomsku korist, a Dubrovniku je taj odnos omogućio direktan pristup kralju preko tih poslanika.⁷⁰ Uloga poslanika u otvaranju i održavanju komunikacije s ugarskim dvorom bile je ključna u procesu integracije Dubrovnika u društvene mreže ugarskoga *archiregnuma*.

Dubrovačka diplomacija oslanjala se na darove kako bi poboljšala šanse za uspjeh svojih poslanstava, no to nije uvijek bilo tako i dobar dio poslanstava koji odlazi kralju ne nose bogate darove. Osobito se kao takva ističu popratna poslanstva, ili poslanstva koja se bave stvarima koje nisu od velike važnosti za Dubrovnik. Za vrijeme druge faze rata Ludovika I. s Mlečanima, Dubrovčani polako stupaju u kontakt s kraljevim ljudima. Pa tako šalju poslanike banu Ivanu Ćuzu, svega nekoliko dana nakon pobune Splita i Trogira.⁷¹ Prvi potencijalni kontakt kralja Ludovika I. s Dubrovnikom, Milorad Medini smješta na kraj 1357. i početak 1358. godine. On navodi kako su tada na ugarskome dvoru Marin Gučetić i Lovro Vukasović, koji su došli pregovarati o prelasku Dubrovnika pod kraljevu vlast. Medini te zaključke izvodi na temelju kraljevih pisama, točnije prema pismu s početka 1359. godine i pismu koje je kralj poslao u siječnju 1358. godine.⁷²

⁷⁰ V. Šoštarić, 2022, 180.

⁷¹ *Monumenta Ragusina*, II, 1882, 189.

⁷² M. Medini, 1953, 61.

Prvi kontakt s ugarskim kraljem u kojem su koristili darove kao diplomatsko sredstvo, dogodio se tijekom pregovora uslijed kojih je nastao Višegradski privilegij. Dubrovački poslanici su u svoje poslanstvo ponijeli bogate darove, među kojima se ističu „pet predivnih jastrebova“.⁷³ Poklanjanje jastrebova kralju ukazuje na to da su se Dubrovčani prije slanja poslanstva dobro informirali o tome što je kralj volio i da su mu pored luksuznijih predmeta, htjeli pokloniti jedan poklon osobne prirode. Iz ovoga vidimo kako su Dubrovčani htjeli otvoriti pregovore s jednom pozitivnom gestom, kojom kralju ukazuju čast i koja je zamišljena kao način izazivanja pozitivne emocionalne reakcije.

Periodi intenzivne diplomatske komunikacije Dubrovačke Republike s ugarskim dvorom, najčešće se javljaju u trenucima kada je Dubrovnik ugrožen ili kada Dubrovčani pokušavaju nešto ishoditi od kralja. U mirnijim razdobljima, diplomatska komunikacija kralja i Dubrovnika nije popraćena darovima, a i sama poslanstva znatno su rjeđa. Očigledno je kako se Dubrovčani vode idejom *do ut des*, odnosno oni daju kako bi nešto primili zauzvrat, iako svoje darove ne prezentiraju tako.

Idući primjer razdoblja intenzivne diplomatske komunikacije Dubrovnika s kraljem možemo vidjeti krajem 1360. godine kada je kralj trebao doći u Zadar. Kralj je išao u Dalmaciju kako bi uredio stanje u svojim novim posjedima i kako bi riješio pitanje lokalnih i kraljevskih prava. Do Zadra nije došao, nego je ostao u Zagrebu, ali je zato poslao kraljicu majku Elizabetu u Zadar koja je predsjedala kraljevskom komisijom koja je trebala urediti stanje i pobrinuti se da se kraljevska prava poštuju. Da je to bilo tako potvrđuje nam analiza razvoja zadarskog sudstva, koju je napravio Tomislav Popić, a koja pokazuje razdvajanje

⁷³ *Monumenta Ragusina*, II, 1882, 209, 210.

građanskog i kaznenog suda 1361. godine i određivanje kompetencija lokalnih sudaca i kneza, koji je bio kraljev čovjek.⁷⁴

Dubrovčane je u tome razdoblju primarno mučio rat s Vojislavom Vojinovićem, koji im je radio veliku štetu i nije htio prihvatiti mir. Na vojnome planu, Dubrovnik nije mogao pobijediti Vojislava i zato su svoje nade položili u diplomaciju. Kako bi uspjeli u svome cilju, trebala im je pomoć Ludovika, koji se tada činio prilično nezainteresiran za dubrovačke probleme. Ludovikova nezainteresiranost možda je vezana uz nategnute odnose Dubrovnik s Marinom Gučetićem u tome razdoblju. Ludovikova nevoljkost da se uključi u spor Dubrovnik s Vojislavom vidi se po njegovom ignoriranju dubrovačkih žalbi. Prije najavljenog kraljevog posjeta krajem 1360. godine, Dubrovčani u kolovozu 1359. godine šalju pismo kralju, palatinu Nikoli Kontu i Marinu Gučetiću, koji se nalazio na ugarskom dvoru, o tome kakve im štete radi Vojislav.⁷⁵ U veljači 1360. godine kralj im šalje pismo u kojem traži da mu ustupe arsenal za izradu tri galije, na što Dubrovčani pristaju, ali u odgovoru na njegovo pismo opet se žale kako im Vojislav radi štete i opet mole kralja za pomoć, no i nakon ove molbe pomoć nije stizala.⁷⁶ Dubrovčani su u iščekivanju najavljenog kraljeva dolaska poslali jednog građanina da se raspita kada kralj dolazi, ali on nije uspio ništa saznati. Pošto se nije znalo kada će točno doći, odlučili su poslati četiri poslanika, s uputom da ako kralj ne dođe u Zadar, da dvojica nastave dalje prema Ugarskoj i da ga probaju tamo naći.⁷⁷ Kralj na kraju nije došao do Zadra, ali je došla njegova majka Elizabeta i neki od najvažnijih dužnosnika. Dubrovčani su za ovo poslanstvo pripremili bogate poklone.

⁷⁴ T. Popić, 2014, 67, 68.

⁷⁵ *Monumenta Ragusina*, II, 1882, 278-281, *Monumenta Ragusina*, III, 1885, 4,5

⁷⁶ *Monumenta Ragusina*, II, 1882, 288, *Monumenta Ragusina*, III, 1885, str. 24.

⁷⁷ *Monumenta Ragusina*, II, 1882, 295, 296.

Dubrovački poslanici kralju nose: „30 bočica slatkog sirupa, 4 glave šećera, 100 kutija čičimka s medom, naranče, limune, po dva stara smokava i badema, po dvadeset libri biranih slatkiša i papra...“⁷⁸. Za Kraljicu su pripremili „dvije bale zlatnog brokata, lijepi nakit, različito srebrno posuđe i ogledalo u skupocjenom srebrnom okviru...“, za kralja su pripremili odabrano oružje, a za njihovu pratnju „4 tuceta finih oslikanih rukavica te 200 libra svijeća“.⁷⁹

Kao i na primjeru Višegradskog privilegija možemo vidjeti kako su Dubrovčani opet htjeli darovima kupiti kraljevu naklonost kako bi se napokon odazvao njihovim molbama i pomogao im u sukobu s Vojislavom, ali vjerojatno su također htjeli iskoristiti darove kako bi pokazali da su vjerni podanici kralja. Na ovom primjeru vidimo kako su Dubrovčani obratili pozornost i na majku kraljicu, kojoj su također poslali bogate poklone od srebra i zlata. Takav postupak nije neobičan za Dubrovčane, koji su uvijek vodili računa da sa svih mogućih strana osiguraju podršku svojim zahtjevima. Na taj su način pokušavali osigurati dobru volju kod kraljice, koja je predsjedavala kraljevskim povjerenstvom u Zadru i koja je mogla utjecati na Ludovika da im iziđe ususret, što im je bila i obećala. Iz ovoga se može iščitati kako su Dubrovčani bili svjesni uloge koju žene mogu imati u politici i da su bili spremni surađivati s njima kako bi postigli svoje ciljeve.⁸⁰

1361. godine Dubrovčani su opet upali u razmirice s kraljem oko Marina Gučetića, smatrali su kako je Marin opet prešao granicu svojih ovlasti primanjem odgovora kralja Ludovika na pisma Dubrovčana. Tijekom tih razmirica, Dubrovčani su s kraljem razmijenili

⁷⁸ Z, Janeković Römer, 2003, 112.

⁷⁹ Z, Janeković Römer, 2003, 112.

⁸⁰ V. Šoštarić, 2021a, 205, 206.

nekoliko pisama i jedno poslanstvo. U prvom pismu koje šalju kralju 17. travnja, osim što se raspituju o njegovom mišljenju o Marinovim postupcima, navode kako im kralj još nije odgovorio na njihove prijašnje pritužbe na Vojislava iz kolovoza 1360. godine i poslanstva koje je išlo kralju u studenom iste godine.⁸¹ S druge strane kada se radilo o sudbini Marina Gučetića, kralj na pismo Dubrovčana poslano 17. travnja 1360. godine, odgovara već 8. svibnja, dakle vrlo vjerojatno je odgovorio na pismo gotovo odmah po njegovu primitku, što dobro ilustrira razliku u odnosu kralja s Marinom Gučetićem i s Dubrovnikom.⁸²

Nakon pauze za vrijeme primirja s Vojislavom, Dubrovčani u srpnju 1361. godine šalju svoga građanina u Ugarsku da odnese pisma kralju o štetama koje Dubrovčani ponovno trpe od strane Vojislava⁸³, a u kolovozu iste godine pripremaju poslanstvo za kralja, koje se doduše jako sporo priprema i odlazi tek u studenom te godine. Medini smatra kako je to poslanstvo povezano s pokušajima da kralja nagovore da zajedno s Tvrtkom posreduje u sklapanju mira s Vojislavom. On svoju tezu temelji na tome što su Dubrovčani povukli svoje poslanike iz Ugarske kada su dobili odgovor od Tvrtka da nije ništa postigao i kada im je iz Venecije javljeno da kako će mletački poslanik posredovati u miru. Medini smatra kako poslanici nakon takvog raspleta događaja, više nisu imali razloga biti na ugarskom dvoru.⁸⁴ Takav tijek događaja bio je nepovoljan za Dubrovčane i nameće se pitanje zašto Dubrovčani nisu pokušali putem poklona izgladiti svoje razmirice s dvorom oko Marina Gučetića.

⁸¹ *Monumenta Ragusina*, III, 1885, 71, 72.

⁸² *Monumenta Ragusina*, III, 1885, 81.

⁸³ *Monumenta Ragusina* III, 1885, 88, 89.

⁸⁴ M. Medini, 1953, 91-95.

Izgleda da je kralj na kraju posustao od ignoriranja Dubrovnik i njihovog spora s Vojislavom, kad je ovaj, u svibnju 1362. godine, prikupio dovoljno vojske da napadne i potencijalno zauzme Ston. Tada se intenziviraju i kontakti Dubrovčana s banom i s banovim ljudima, koji su se još u razdoblju Mletačko-ugarskog rata istakli kao kraljevi ljudi. Jedan od njih je i Filip de Nozdronja,⁸⁵ koji je kao kaštelan Omiša odmah početkom lipnja došao u pomoć Dubrovčanima. Izgleda da se u prvoj polovici 1362. odigrala diplomatska igra oko osiguravanja mira između Dubrovnika i Vojislava. Tragovi te igre mogu se uočiti u tome što je srpski car Uroš kao svoje diplomate u Hrvatsku poslao znance Marina Gučetića, a činjenica da je napomenuto kako idu u Hrvatsku, upućuje na to da su vjerojatno išli na dvor hrvatskoga bana Nikole Seča, gdje se tada prema Mediniju nalazio i Marin Gučetić. Nakon toga su otišli i u Dubrovnik, iako ne znamo točnu svrhu njihovog posjeta oni su vjerojatno dali Dubrovčanima do znanja da je car Uroš zainteresiran da se dogovori mir. Ubrzo nakon toga Filip de Nozdronja dolazi u Dubrovnik s dvije galije, što je začudilo Dubrovčane jer su tražili pomoć za obranu Stona, a za to su im bili potrebni ljudi, a ne galije, koje su i sami imali.⁸⁶ Umjesto pružanja vojne pomoći, Filip de Nozdronja prema uputama bana ide kao poslanik u Kotor, za što, kao nagradu od Dubrovnika, dobiva 70 dukata,⁸⁷ 22. kolovoza su Dubrovčani napokon osigurali mir. Činjenica da je Filip de Nozdronja, umjesto s vojskom za obranu, došao pregovarati u Kotor, ostavlja mogućnost da su ban Nikola Seč i Gučetić, a samim time i kralj Ludovik, koji je bio na čelu te društvene mreže, zajedno s poslanicima srpskog cara već pripremali mir Dubrovčana i Vojislava, kako bi spriječili eskalaciju sukoba.

⁸⁵ O mrežama ljudi vezanih uz kralja, može se pronaći više u članku Mladena Ančića, *Rat kao organizirani društveni pothvat*, u zborniku "Zadarski mir:prekretnica anžuvinskog doba".

⁸⁶ M. Medini, 1953, 97.

⁸⁷ *Monumenta Ragusina*, III, 1885, 198.

Krajem 1363. godine spominje se moguć dolazak kralja u Dalmaciju. Dubrovčani su se odmah aktivirali i krenuli su pripremati poslanstvo za kralja. Među prvim odlukama vezanim uz poslanstvo se navodi, da kralju žele dati 300 dukata,⁸⁸ a u naknadnim odlukama se spominje kako će poslati lađu u Veneciju da za kralja kupi baršun, koji će mu pokloniti.⁸⁹ Krajem se listopada još raspravlja o stvaranju komisije za poslanstvo, ali nakon toga se više ne spominje u odlukama vijeća. Dušanka Dinić-Knežević to povezuje s kraljevim nedavnim neuspješnim pohodom u Bosnu, zbog čega nije htio doći u Dalmaciju.⁹⁰ Ne postoji očigledan razlog zašto su Dubrovčani ovoga puta htjeli darovati kralja, ali treba napomenuti kako su oba puta kada je kralj trebao doći u Dalmaciju, Dubrovčani htjeli donijeti poklone. To se može razmatrati kao poklon koji simbolizira podložnost Dubrovnika, koji nagrađuje kralja za njegov poklon, odnosno dolazak u „njihove krajeve“, sličan primjer možemo vidjeti u interpretaciji prinčevskih vizitacija u Burgundiji, od strane Maria Damena.⁹¹ U oči upada znatno manja vrijednost poklona, koju Dubrovčani sada pripremaju za kralja, koja ne prelazi 1000 dukata, a darovi koji su planirani za njegov prvi posjet Dalmaciji su prema Zdenki Janeković Römer vrijedili 4000 dukata.⁹² U tome razdoblju Dubrovnik nema ozbiljnih problema, a to je zajedno s gotovo potpunim izostankom komunikacije s kraljem u 1363. godini, koji je evidentan prema informacijama sa zapisnika sjednica dubrovačkih vijeća, vjerojatno bilo razlogom manje vrijednosti dubrovačkog dara. Treba napomenuti kako su

⁸⁸ *Monumenta Ragusina*, III, 1885, 282.

⁸⁹ *Monumenta Ragusina*, III, 1885, 285.

⁹⁰ D. Dinić-Knežević, 1986, 27.

⁹¹ Više na stranici 19.

⁹² Z. Janeković Römer, 2003, 112.

dubrovački darovi do tada bili relativno neefektivni, pa je moguće da su zbog toga odlučili uštedjeti na njima.

1364. godine Dubrovčani kralju šalju dva poslanstva. Za prvo znamo da je poslano jer je kralj zahtijevao da mu Dubrovčani u službu daju galiju, a informacija o darovima ili komisiji poslanstva nemamo.⁹³ Krajem te iste godine opet kralju šalju poslanstvo kako bi ga zamolili da im vrati galiju, koju su mu predali na korištenje i kako bi se požalili na štete što im rade ljudi iz Omiša i kako bi zamolili da im se šteta nadoknadi.⁹⁴ Za poslanstvo su pripremili i darove za „prijatelje“ Dubrovnika na dvoru.⁹⁵

Dvije godine kasnije, ponovno se intenzivira komunikacija Dubrovčana s kraljem. U listopadu 1366. godine Dubrovčanima dolazi pismo od kralja i Veliko vijeće daje ovlasti rektoru da zajedno s Malim vijećem i Vijećem umoljenih odgovori na kraljevo pismo.⁹⁶ Nedugo nakon toga, u studenome, se u Vijeću umoljenih odlučuje da se treba organizirati poslanstvo za ugarski dvor, kako bi se kralju predao tribut i ukazale ostale počasti, i da se ta odluka prebaci na Veliko vijeće.⁹⁷ Pri organizaciji poslanstva odlučeno je da se kralju osim tributa od 500 dukata, također daju pokloni i to „IIIC velutos“, odnosno 400 baršuna, što Dušanka Dinić-Knežević prevodi kao baršuna u vrijednosti 400 dukata,⁹⁸ također 200 dukata vrijednosti nakita i još 4 posude s poklopcima unutar tih 200 dukata.⁹⁹ Dok su se Dubrovčani pripremali da pošalju poslanstvo, u prosincu su u grad došli poslanici kralja, koji su tražili da

⁹³ *Monumenta ragusina*, IV, 1896, 8, 9.

⁹⁴ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 30.

⁹⁵ *Monumenta ragusina*, IV, 1896, 30

⁹⁶ *Monumenta ragusina*, IV, 1896, 59.

⁹⁷ *Monumenta ragusina*, IV, 1896, 67.

⁹⁸ D. Dinić-Knežević, 1986, 29.

⁹⁹ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 68.

Dubrovčani na šest mjeseci o svome trošku opreme kralju jednu galiju. Dubrovčani su raspravljali o tome i odlučili su da to neće odmah prihvatiti, nego da će njihovi poslanici njihov odgovor prenijeti kralju.¹⁰⁰ Dubrovčani su zapravo sa svojim poslanstvom htjeli kralja odgovoriti od toga da uzima galiju, izvlačeći se kako je to za njih vrlo opasno i skupo, ali su također napomenuli svojim poslanicima u komisiji, da kralju obećaju galiju ako će on i dalje inzistirati da mu je daju, jer je to dio njihovih obaveza.¹⁰¹ Sadržaj kraljevog pisma iz listopada 1366. godine i odgovor Dubrovnika na to pismo nije nam poznat, ali vidimo kako Dubrovčani odmah pripremaju za poslanstvo i kako pripremaju darove. Postoji mogućnost da je kralj već u pismu obavijestio Dubrovčane da od njih zahtjeva naoružavanje galije.¹⁰² Dubrovčani su uvijek težili izbjegavanju svojih obaveza, pa je moguće da su htjeli poklonima omekšati kralja, kako bi izbjegli svoju obavezu pripremanja i financiranja galije za službu.

Sve do godine 1371. godine Dubrovčani su samo jednom kontaktirali kralja, i to kako bi ga zatražili da im dopusti da izvezu žitarice iz Segnija.¹⁰³ 1371. godine vidimo kako šalju poslanstvo kralju Ludoviku o sukobu koji je izbio s Nikolom Altomanovićem oko njegovih zahtjeva da mu Dubrovčani isplate svetodimitarski danak. Iz uputa dubrovačkom poslanstvu, vidimo kako je kralj već ranije pisao Altomanoviću da ne radi štete Dubrovčanima, ali Altomanovića to nije spriječilo. U komisiji također vidimo kako je poslanicima naloženo da prate kralja svugdje, čak i ako ide u lov, a da se isto tako na svoje probleme požale i ostalim

¹⁰⁰ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 74.

¹⁰¹ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 75.

¹⁰² D. Dinić-Knežević, 1986, 29.

¹⁰³ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 101.

magnatima koji su na dvoru kod kralja. U cijeli se sukob umiješao i mačvanski ban Nikola Gorjanski, ali ni njegovo posredovanje, nije ništa postiglo.¹⁰⁴

1372. godine Dubrovčani ulaze u trgovački sukob s Mlečanima, zbog kršenja ranijih ugovora o trgovini i taj sukob je eskalirao do te mjere da su Dubrovčani odlučili tražiti pomoć od kralja.¹⁰⁵ 1373. godine u siječnju Dubrovčani šalju kralju poslanstvo s pismom u kojem objašnjavaju kako je došlo do sukoba s Mlečanima i mole ga za njegovo posredovanje.¹⁰⁶ Već u trećem mjesecu, na ugarskom dvoru nalaze se drugi dubrovački poslanici, koji su također poslani da potaknu kralja da im pomogne u sukobu s Mlečanima.¹⁰⁷ U svibnju 1373. godine opet šalju kralju dva pisma, u kojem ga mole da pošalje pisma Nikoli Altomanoviću i Balšićima, jer su saznali kako Mlečani s njima tajno dogovaraju da zajedno napadnu Dubrovnik, a Balšići bi zauzvrat dobili Kotor i Drač, a Altomanović Ston i Pelješac.¹⁰⁸ Ovo zadnje pismo je možda bila dovoljno da nagna kralja da napokon pomogne Dubrovniku, jer su uskoro ban Tvrtko, knez Lazar i Nikola Gorjanski zajedno pobijedili Altomanovića.¹⁰⁹ Komunikacija kralja i Dubrovnika, ovoga puta pokazuje kako Dubrovčani nisu slali poklone kralju kako bi osigurali njegovu intervenciju u tome sukobu. Kroz cijelo vrijeme trajanja sukoba nema govora ni o kakvim poklonima kralju, što odudara od dotadašnje dubrovačke prakse. Sukob s Mlečanima okončan je 1374. godine nakon što je poslanik kralja zajedno s dubrovačkim poslanikom otišao u Veneciju i tamo došao do kompromisa s Mlečanima.

¹⁰⁴ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 115-119.

¹⁰⁵ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 132, 133.

¹⁰⁶ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 135 – 137.

¹⁰⁷ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 138.

¹⁰⁸ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 139, 140.

¹⁰⁹ D. Dinić-Knežević, 1986, 33.

Kraljev čovjek je dobio poklon od 500 dukata za svoj angažman, ali kralj nije dobio nikakav poklon.¹¹⁰

Kao i dosada razdoblje između bitnih događaja obilježeno je time da Dubrovčani ne vode komunikaciju s kraljem. To se mijenja kada počinje rat za otok Tenedos, između Genove i Venecije, a u koji se također uključio i kralj Ludovik. Tijekom rata Dubrovčani su u kontinuiranoj komunikaciji s kraljem i šalju mu četiri poslanstva i još više pisama¹¹¹. Za cijelo vrijeme rata, od kolovoza 1378. do kolovoza 1381. godine i mira u Torinu, Dubrovčani nisu kralju poslali niti jedan poklon, iako su mu, kao što je napomenuto, slali nekoliko poslanstava i mnoštvo pisama. I ovoga puta su se također pokušavali izvući od davanja galija za rat, ali ovoga puta nisu to pokušali putem poklona, nego su smišljali izlike kako nemaju ljudi i kako im brodovi trebaju da brane Ston i Dubrovnik. Kralj nije odustajao od svojih zahtjeva pa su Dubrovčani na kraju poslali galiju jer su bili dužni to napraviti.¹¹²

1382. godine u rujnu umire kralj Ludovik I. i nasljeđuje ga njegova kćer Marija Anžuvinska, s kojom zajedno vlada njena majka Elizabeta Kotromanić. Dubrovčani su odmah nakon saznanja o smrti kralja poslali kraljicama pismo.¹¹³ U prosincu su Dubrovčani krenuli s pripremanjem poslanstva za Ugarsku, koje je išlo iskazati sućut kraljicama za smrt Ludovika i tražiti potvrdu svih privilegija koje im je izdao kralj. Sudeći prema čekanju da se vrati poslanstvo iz Bosne, koje je išlo pregovarati s kraljem Tvrtkom o trgovini solju, htjeli su od kraljice da im potvrdi njihov monopol na trgovinu solju i da im također potvrde

¹¹⁰ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 143-145.

¹¹¹ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 158, 184, 228, *Odluke veća Dubrovačke Republike*, I, 1951, 81.

¹¹² *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 164, 193.

¹¹³ *Odluke veća Dubrovačke Republike*, I, 1951, 251.

privilegije koje im je dao Ludovik.¹¹⁴ 1384. i 1385. godine odlaze poslanstva u Ugarsku kraljicama, oko pitanje trgovine solju, što vidimo po poveljama i naredbama koje potvrđuju dubrovački monopol na sol,¹¹⁵ a 1384. Dubrovčani dva puta šalju kurire kraljicama, da ih obavijeste o zbivanjima vezanima uz Kotor.¹¹⁶

U prosincu 1385. godine Karlo Drački postaje kralj Ugarske, ali je ubrzo ubijen prema naredbama kraljice Elizabete u suradnji s njihovim glavnim pristašom Nikolom Gorjanskim. Zbog toga je izbio rat između pristalica kraljica i Karla Dračkog i na kraju su kraljice zarobljene i odvedene u Novigrad. Kraljica Elizabeta je u Novigradu umrla¹¹⁷ prirodnom smrću¹¹⁸, ali Žigmund je uspio osloboditi Mariju.¹¹⁹ Povodom toga oslobođenja Dubrovčani su poslali poslanstvo s darovima u Ugarsku, a za darove su odabrali srebrninu u vrijednosti 400 dukata.¹²⁰ Prilikom pripremanja njihovog poslanstva, u Dubrovnik su došli poslanici kralja i kraljice i tražili su da Dubrovčani ponovno daju zakletvu vjernosti, što su oni i učinili.¹²¹ Kao i ranije, Dubrovčani su u poslanstvo ponijeli privilegije, koje su imali od ranije, da im se ponovno potvrde, a potvrdu privilegija im je dao kralj Žigmund Luksemburški.¹²² Davanje nove zakletve, koju ovaj puta ne daju samo kraljici Mariji, nego i

¹¹⁴ *Diplomatarium Ragusanum*, 1887, str. 94. *Odluke veća Dubrovačke Republike*, I, 1951, 310-315, D. Dinić-Knežević, 1986, 42.

¹¹⁵ *Diplomatarium Ragusanum*, 1887, 107. *Odluke veća Dubrovačke Republike*, I, 1951, 366, 390, *Odluke veća Dubrovačke Republike*, II, 1964, 12, 44, 45, 54, 64-68, 107, 109, 111, 114, 115, 148, 152, 153.

¹¹⁶ *Odluke veća Dubrovačke Republike*, II, 1964, 87, 92.

¹¹⁷ *Odluke veća Dubrovačke Republike*, II, 1964, 354, 392.

¹¹⁸ Više o tome u M. Ančić, *The Murder of Queen Elizabeth – A Case Study of the Late Medieval Political Propaganda*.

¹¹⁹ *Odluke veća Dubrovačke Republike*, II, 1964, 321.

¹²⁰ *Odluke veća Dubrovačke Republike*, II, 1964, 324, 369-373, 375.

¹²¹ *Odluke veća Dubrovačke Republike*, II, 1964, 323, 373.

¹²² *Diplomatarium Ragusanum*, 1887, 108-110.

njenom mužu Žigmundu Luksemburškom, a zatim i potvrđivanje dubrovačkih privilegija od strane Žigmunda, ukazuju na to, da je nakon oslobađanja Marije Anžuvinske iz zarobljeništva, Žigmund Luksemburški efektivno preuzeo vlasti i da 1387. godine prestaje vladavina Anžuvinaca u Ugarskome Kraljevstvu.

Osim što su davali poklone kralju Ludoviku, a kasnije i kraljici Mariji i Žigmundu, Dubrovčani su također davali poklone i drugim moćnim pojedincima na kraljevskom dvoru. Kod tih poklon ističe se to, što su gotovo uvijek pokloni u novcu i što se najčešće daju kada Dubrovnik treba podršku kraljevog užeg kruga. Samo nekoliko mjeseci nakon potpisivanja Višegradskog privilegija, Dubrovčani šalju svojim poslanicima u Ugarskoj, Marinu Gučetiću i Lovri Vukasoviću, 1000 dukata kako bi ishodili od kralja dozvolu o slobodnom izboru kneza.¹²³ U izvorima se ne navodi izrijeckom kome je novac namijenjen, ali sve upućuje na to da je bio namijenjen za osiguravanje podrške kraljevog kruga, a to je izgleda bilo uspješno, jer je kralj Dubrovčanima u novoj povelji dao slobodan izbor kneza. Naravno ovdje treba uzeti u obzir i činjenicu da je s kraljem o tome pregovarao Marin Gučetić, koji je bio *familiars* kralja Ludovika.

Krajem 1360. godine, kada je kralj Ludovik trebao doći u Zadar, osim poklona, koje su pripremili njemu i kraljici, Dubrovčani su također pripremili poklone i za ostrogonskog nadbiskupa i ugarskog palatina. Nadbiskupu su odlučili darovati 100 zlatnih dukata, a palatinu 200 zlatnih dukata. Isti dan je u vijeću odlučeno da ako netko oda odluke vijeća da se kazni sa 100 perpera, ali nije jasno radi li se o kazni za odluke ovog vijeća ili općenito o odlukama vijeća.¹²⁴ Ovaj postupak Dubrovčana, sasvim je logičan, jer su palatin i nadbiskup

¹²³ *Monumenta Ragusina*, II, 1882, 256.

¹²⁴ *Monumenta Ragusina*, III, 1895, 54.

zajedno s kraljem i kraljicom bili dio kraljevskog povjerenstva koji je odlučivao o pravima kraljevstva u Dalmaciji i Hrvatskoj, i Dubrovčani su htjeli da im sudionici toga povjerenstva budu skloni. Za kraljev posjet Dalmaciji 1363. Dubrovčani opet pripremaju poklone za kraljeve ljude, navodi se kako kraljevim barunima treba dati darove po običaju, a hrvatskome banu se treba dati 100 zlatnih dukata.¹²⁵ Dubrovčani su opet pribjegli darivanju svojih prijatelja na dvoru, kada su trebali zamoliti kralja da im vrati galiju. S relativnom sigurnošću možemo pretpostaviti da su htjeli da se njihovi pouzdanici zauzmu za njihovu stvar.¹²⁶

Primjer koji dokazuje kako se Dubrovčani koriste unutarnjim krugom kralja kako bi postigli svoje ciljeve, najbolje se vidi u komisiji za Nikšu de Gozze, koji je išao na ugarski dvor kako bi ishodio od kralja Ludovika pismo za napuljsku kraljicu Ivanu, u kojem bi je zamolio da dopusti Dubrovčanima da izvezu određenu količinu žitarica iz njenog kraljevstva. Nikša Gučetić od kneza je dobio upute da prije nego što ode na audijenciju kod kralja posjeti sve dubrovačke prijatelje na dvoru, koji su u komisiji nabrojani, da im uruči pisma iz Dubrovnika i da ih zamoli da interveniraju kod kralja da im izađe ususret. Među njima je i biskup od Vaca, kojem je trebao uručiti i poklon.¹²⁷ Natruhe stvaranja saveza na dvoru nalazimo i 1387. godine kada je u komisiji dubrovačkom poslaniku, koji je nosio darove Žigmundu i kraljici Mariji povodom njihovog oslobođenja navedeno, da javi u Dubrovnik, ako na dvoru pronađe povjerljivog i dobrog saveznika za Dubrovčane.¹²⁸

¹²⁵ *Monumenta Ragusina*, III, 1895, 282.

¹²⁶ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 30.

¹²⁷ *Monumenta Ragusina*, IV, 1896, 147, 148.

¹²⁸ *Odluke veća Dubrovačke Republike*, II, 1964, 401.

Očigledno je kako su Dubrovčani paralelno s pokušajima formiranja dobrih odnosa s ugarskim vladarima, uvijek pokušavali formirati krug ljudi na kraljevskom dvoru, od kojih su mogli očekivati pomoć i da će se založiti za njih. Prilikom formiranja kruga „prijatelja“ nisu prezali od toga da im daju tajne poklone, odnosno mito, kako bi se bolje založili za njih.

5. Zaključak

Dar je igrao važnu ulogu u ljudskoj interakciji od samih početaka ljudskog društva. U primitivnim društvima dar se koristio kao način razmjene dobara i kao način uspostave kontinuiranih odnosa. Upravo reciprocitet koji se podrazumijevao prilikom procesa darivanja, zaslužan je za njegovu ulogu kao sredstvo spajanja ljudi. Kao i u primitivnim društvima, dar je igrao veliku ulogu i u srednjem vijeku. Dopirao je do svih pora društva i obuhvaćao je sve društvene slojeve, od kraljeva pa sve do kmetova. U srednjem vijeku se najviše istakao kao sredstvo razmjene i kao društveno ljepilo, koje su vladari i feudalci koristili kako bi vezali podanike uz sebe i kako bi si osigurali podršku koja im je bila potrebna da bi vladali. U srednjem vijeku pojavljuju se prvi pokušaji klasificiranja dara kao lošeg ili dobrog, ovisno o namjeni darivatelja i karakteru dara. Promjena u percepciji dara vezana je uz razvoj trgovine, koja je podrazumijevala recipročnu razmjenu, samim time naglašeni reciprocitet kod određenih oblika darova počeo se tumačiti kao transakcija, a ne dar, odnosno kao nešto loše i mito. Ključan faktor u interpretaciji darova bila je njihova transparentnost, odnosno javni i privatni karakter. Osim u srednjevjekovnom društvu, dar je odigrao veliku ulogu i u diplomaciji, gdje ima ulogu sredstva za otvaranje diplomatskih kanala i za olakšavanje komunikacije. Isto kao i u društvu, dar u diplomaciji počeo se promatrati sumnjivo i određeni aspekti dara su se počeli tumačiti negativno, pa tako vidimo kako je dar u diplomaciji morao biti predstavljan kao čin simboličnog darivanja, iz poštovanja i ljubavi, a ne zbog želje da se time dobije nešto zauzvrat.

Diplomacija Dubrovčana s anžuvinskim dvorom odvijala se etapno, u razdobljima bez većih događaja ili ugroza, diplomatski kontakti su bili neredoviti i nisu bili popraćeni darovima, ali kada je Dubrovčanima trebala pomoć anžuvinskog dvora, diplomatski kontakti

su se naglo pojačali. Prilikom pregovora s kraljem Ludovikom o priznavanju njegove vlasti, Dubrovčani su prvi puta koristili darove. Na taj način Dubrovčani su kralju iskazali čast i htjeli su s njime stvoriti dobre odnose. Usprkos površinskoj „čistoj“ namjeri darovi su uvijek bili popraćeni uvjerenjem Dubrovčana da će na kraju ti darovi i njima biti od koristi. I u kasnijim kontaktima s Ludovikom Dubrovčani su koristili darove, ali rijetko kada oni postižu svoj cilj, jer ne vidimo recipročne reakcije kralja na njihove darove. Kao primjer možemo istaknuti kako su kralja darivali kada su htjeli da im pomogne protiv Vojislava, ali on još neko vrijeme nije pružio gotovo nikakvu pomoć. Ista se stvar dogodila kada su kralja darivali i molili ga da ih ne tjera da ispune svoje obaveze i da mu daju galije. Sukladno neefikasnosti darivanja, evidentan je trend pada vrijednosti darova. Na samom početku dubrovački darovi kralju Ludoviku često su bili vrijedni više tisuća dukata, a u kasnijim fazama vidimo kako njihova vrijednost opada i kako posljednji dar koji mu daju vrijedi manje od 1000 dukata. Kulminacija toga procesa dogodila se kada su molili kralja da im pomogne da se obrane od Nikole Altomanovića, i usprkos svojim ranijim navikama da ga prilikom takvih poslanstava daruju, nisu mu dali ništa, bez obzira na to što im je pomoć bila nužna. Darivanje je ponovno počelo tek 1387. godine kada je na ugarsko prijestolje, kao muž Marije Anžuvinske, došao Žigmund Luksemburški. U svojoj komunikaciji s ugarskim dvorom Dubrovčani se nisu služili samo javnim poklonima, nego su također koristili i tajne poklone za ljude unutar kraljevog kruga. Ti su pokloni bili manje novčane vrijednosti i često su bili pokloni u novcu, ali vidimo kako im je to uspjelo priskrbiti prijatelje na dvoru, kako i sami navode u jednoj od svojih isprava. Darovi su odigrali veliku ulogu u komunikaciji Dubrovnika s anžuvinskim dvorom, iako su ponekad bili neefektivni u svojoj ulozi, oni dobro ilustriraju kakav su odnos

Dubrovčani imali s kraljem Ludovikom i pokazuju kako odnosi nisu bili tako dobri kako se često predstavljaju.

6. Literatura

6.1. Popis izdanja povijesnih izvora

Diplomatarium Ragusanum, 1887. – *Diplomatarium relationum Republicae Ragusanae cum Regno Hungariae*, ur. L. Thalloczy, Budimpešta: Acad. des Sc, 1887.

Monumenta Ragusina, 1882. – *Monumenta Ragusina. Libri Reformationum*, ur. Ivan Tkalčić, II. Zagreb: JAZU, 1882.

Monumenta Ragusina, 1895. - *Monumenta Ragusina. Libri Reformationum*, ur. Ivan Tkalčić, III. Zagreb: JAZU, 1895.

Monumenta Ragusina, 1896. - *Monumenta Ragusina. Libri Reformationum*, ur. J. Gelcich, IV. Zagreb: JAZU, 1896.

Odluke veća Dubrovačke Republike, 1951. ur. M. Dinić, I. Beograd: Srpska akademija nauka, 1951.

Odluke veća Dubrovačke Republike, 1964. ur. M. Dinić, II. Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti, 1964.

6.2. Popis Literature

G. Algazi, 2003, Introduction: Doing Things with Gifts, *Negotiating the Gift. Pre-Modern Figurations of Exchange*, ur. G. Algazi, V. Groebner, B. Jussen, Göttingen, 2003, str. 9-29.

M. Ančić, 1995, Pojasevi i druge dragocjenosti u kasnosrednjovjekovnim obiteljskim riznicama, *Starohrvatska prosvjeta*, 22, Split, 1995, str. 151-160.

M. Ančić, 2020, The Murder of Queen Elizabeth – A Case Study of the Late Medieval Political Propaganda, *Aspice Hunc Opus Mirum. Zbornik povodom sedamdesetog rođendana Nikole Jakšića*, ur. I. Josipović, M. Jurković, 2020, str. 385-407.

M. Ančić, 2022, Rat kao organizirani društveni pothvat: Zadarski mir kao rezultat rata za Zadar, *Zadarski mir. Prekretnica anžuvinskog doba*, ur. M. Ančić, A. Nekić, 2022, str. 39-137.

R. W. Belk, 1977, *Gift-Giving Behaviour: Part. A*, Champaign: University of Illinois, 1977.

A-J. A. Bijsterveld, 2001, The Medieval Gift as Agent of Social Bonding and Political Power: A Comparative Approach, *Medieval Transformations. Texts, Powers and Gifts in Context*, ur. E. Cohen, M. B. De Jong, Leiden, 2001, str. 123-157.

M. Damen, 2007, Princely entries and gift exchange in the Burgundian Low Countries: a crucial link in late medieval political culture, *Journal of Medieval History*, god. 33, broj 3, Amsterdam, 2007, str. 235-249.

D. Dinić-Knežević, 1986, *Dubrovnik i Ugarska u srednjem veku*, Novi Sad: Vojvođanska akademija nauka i umetnosti, 1986.

V. Foretić, 2019, *Povijest Dubrovnika do 1808. Prvi dio. Od osnutka do 1526*, Zagreb: Fortuna, 2019.

D. Frigo, 2008, Prudence and Experience: Ambassadors and Political Culture in Early Modern Italy, *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, god. 38, broj 1, Durham, 2008, str. 15-34.

P. J. Geary, 2003, Gift Exchange and Social Science Modeling: The Limitations of the Construct, *Negotiating the Gift. Pre-Modern Figurations of Exchange*, ur. G. Algazi, V. Groebner, B. Jussen, Göttingen, 2003, str. 129-141.

V. Groebner, 2003, The City Guard's Salute: Legal and Illegal, Public and Private Gifts in the Swiss Confederation around 1500, *Negotiating the Gift. Pre-Modern Figurations of Exchange*, ur. G. Algazi, V. Groebner, B. Jussen, Göttingen, 2003, str. 247-269.

M. C. Howell, 2010, *Commerce Before Capitalism in Europe, 1300-1600*, New York: Cambridge University Press, 2010.

Z. Janeković Römer, 1999, *Okvir Slobode. Dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma*, Zagreb-Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, 1999.

Z. Janeković Römer, 2003, *Višegradski ugovor. Temelj Dubrovačke Republike*, Zagreb: Golden Marketing, 2003.

V. Klaić, 1972, *Povijest Hrvata. Knjiga druga*, Zagreb: Nakladni zavod MH, 1972.

I. Lazzarini, 2015, *Communication & Conflict. Italian Diplomacy in the Early Renaissance, 1350-1520*, New York: Oxford University Press, 2015.

M. Mauss, 2002, *The Gift: the Form and Reason for Exchange in Archaic Societies*, London: Routledge classics, 2002.

M. Medini, 1953, *Dubrovnik Gučetića*, Beograd: Srpska akademija nauka, 1953.

S. Péquignot, 2012, Europäische Diplomatie im Spätmittelalter: Ein historiographischer Überblick, *Zeitschrift für Historische Forschung*, god. 39, broj 1, Berlin, 2012, str. 65-95.

V. Šoštarić, 2021, *Dubrovački poklisari: u potrazi za novim teritorijima*, Zadar: Sveučilište u Zadru, 2021.

V. Šoštarić, 2021, Gift-Giving in Dubrovnik's First Diplomatic Contacts with the Sublime Porte, *Historijska traganja*, 20, Sarajevo, 2021, str. 67-114.

V. Šoštarić, 2022, Dubrovački poklisari – posrednici između lokalne zajednice i anžuvinskog dvora, *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu*, 15, Split, 2022, str. 169-185.

T. Popić, 2014, *Krojenje pravde. Zadarsko sudstvo u srednjem vijeku (1358.-1458.)*, Zagreb: Plejada, 2014.

B. Wagner-Hasel, 2003, Egoistic Exchange and Altruistic Gift: On the Roots of Marcel Mauss' Theory of the Gift, *Negotiating the Gift. Pre-Modern Figurations of Exchange*, ur. G. Algazi, V. Groebner, B. Jussen, Göttingen, 2003, str. 173-193.

J. Watkins, 2008, Toward a New Diplomatic History of Medieval and Early Modern Europe, *Journal of Medieval and Early Modern Studies*, god. 38, broj 1, Durham, 2008, str. 1-14.

S. D. White, 2003, Service for Fiefs or Fiefs for Service: The Politics of Reciprocity, *Negotiating the Gift. Pre-Modern Figurations of Exchange*, ur. G. Algazi, V. Groebner, B. Jussen, Göttingen, 2003, str. 63-99.

7. Sažetak

Tema ovog diplomskog rada je diplomacija Dubrovnika s ugarskim dvorom pod vlašću anžuvinskih vladara. Na početku rada objašnjeno je koja je bila uloga dara u primitivnom i srednjovjekovnom društvu, a također su objašnjena suvremena stajališta povijesne znanosti o ulozi dara u srednjem vijeku. U nastavku rada se obrađuje srednjovjekovna diplomacija, promjene kroz koje je prolazila i njen utjecaj u društvu, odnosno razvoj diplomacije od srednjovjekovne do renesanse diplomacije. Fokus rada okrenut je analiziranju odnosa Dubrovnika s anžuvinskim dvorom i kako je darivanje utjecalo na taj odnos i koja je bila njegova uloga unutar toga odnosa.

Ključne riječi: Dubrovnik, Anžuvinci, Ugarsko Kraljevstvo, diplomacija, poslanici, darovi, komunikacija.

8. Summary

Internal Diplomacy of a Composite Angevine Kingdom

The main subject of this thesis is the communication of Ragusa with the Hungarian court during the reign of the Angevin dynasty. In the beginning of the thesis, the role of gifts in the primitive and medieval cultures is explained. The medieval diplomacy, its role in the society, and the development from the medieval to the renaissance diplomacy is analyzed in the succeeding part of the thesis. The focus of this thesis is concerned with the analysis of the relationship between Ragusa and the Angevin court, and the role of the gifts in that relationship.

Keywords: Ragusa, Angevins, Hungarian Kingdom, diplomacy, ambassadors, gifts, communication.